

Monitor armoede en schulden

2018

gemeente 's-Hertogenbosch

Samenvatting

Dit rapport geeft een beeld van armoede en schulden in de gemeente 's-Hertogenbosch. Het gaat onder andere over de omvang en ontwikkeling van armoede, verschillen tussen wijken, kinderen in armoede en het aantal huishoudens met schulden. Ook gaat het rapport in op het gebruik van gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning en schulddienstverlening.

In het rapport worden twee verschillende inkomensgrenzen voor armoede gebruikt:

- De beleidsmatige inkomensgrens wordt gebruikt om de doelgroep van beleid te bepalen. Voor 's-Hertogenbosch ligt deze grens voor de meeste voorzieningen op 120% van het wettelijk sociaal minimum. De beleidsmatige grens is minder geschikt voor het maken van vergelijkingen in de tijd.
- De lage-inkomensgrens: deze inkomensgrens is geschikt voor vergelijkingen in de tijd, omdat deze een vast koopkrachtbedrag in de tijd weerspiegelt. De grens wordt alleen geïndexeerd voor prijsontwikkeling. Een huishouden geldt als arm als het netto huishoudinkomen lager is dan deze lage-inkomensgrens.

Het CBS heeft de methodiek voor het verzamelen van de inkomensstatistieken en de definities in 2018 aangepast. Daarmee ontstaat een meer betrouwbaar beeld. Maar het levert ook een trendbreuk op met cijfers van voorgaande jaren. Historische cijfers in dit rapport wijken daarom af van cijfers over dezelfde jaren die in eerdere monitors zijn gepresenteerd.

Doelgroep van beleid: 9.600 huishoudens

Volgens de meest recente cijfers zijn er in 2015¹ in 's-Hertogenbosch 9.600 huishoudens met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum, waarvan 1.200 eenoudergezinnen en 800 paren met kinderen. In 2015 leven 3.200 minderjarige kinderen in een huishouden met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Dit aantal nam iets af. In 2014 ging het nog om 3.300 kinderen.

Armoede is laatste jaren afgenomen

In 2015 had 8,5 procent van alle huishoudens in de gemeente 's-Hertogenbosch een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dat is lager dan in 2013 (9,2%) en 2014 (8,9%). Ook landelijk zien we een daling. Net als de afgelopen jaren ligt het armoedepercentage in de gemeente 's-Hertogenbosch iets hoger dan het landelijk gemiddelde (8,2%). 's-Hertogenbosch heeft een lager armoedepercentage dan drie (Eindhoven, Helmond, Tilburg) van de vijf andere grote Brabantse steden. Voor Breda ligt het armoedepercentage iets lager dan dat van 's-Hertogenbosch.

Verdere afname armoede verwacht in 2018

Volgens ramingen van het SCP en CPB zal de armoede de komende jaren verder gaan dalen. Naar verwachting gaat het in 2017 om 8,4 procent en in 2018 om 8,1 procent van de huishoudens in 's-Hertogenbosch die een inkomen onder de lage-inkomensgrens hebben.

Aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen neemt toe

Hoewel het aandeel huishoudens met een laag inkomen in zijn totaliteit afneemt, zien we nog wel een toename van het aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen. Het gaat om huishoudens die minstens vier jaar onder de lage-inkomensgrens leven. In 2014 was dit aandeel 2,9 procent, in 2015 3,3 procent. Ook landelijk zien we hierin een toename.

¹ Deze gegevens over armoede in 's-Hertogenbosch komen uit het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO); de cijfers over Nederland uit het Integrale Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV). Beiden zijn uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We gebruiken in deze monitor de meest recente cijfers die het CBS beschikbaar heeft. Deze zijn altijd circa twee jaar oud, omdat belastinggegevens niet eerder definitief worden vastgesteld. Over het gebruik van de inkomensondersteunende regelingen van de gemeente hebben we wel recentere gegevens beschikbaar in deze monitor.

Minder kinderen die leven in armoede

De gemeente heeft extra aandacht voor de groep kinderen die in armoede leven. 9,4% van alle minderjarige kinderen in 's-Hertogenbosch groeit op in een huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dit aandeel is afgenomen ten opzichte van 2013 (10,2%) en 2014 (9,8%). De gemeente heeft een aantal subsidies speciaal voor kinderen in armoede, zoals Leergeld, het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds. Voor Leergeld ging het in 2017 om ruim 2.100 toegekende aanvragen, voor Jeugdsportfonds om ruim 900.

Armoede concentreert zich in West, Noord en de Binnenstad

Absoluut gezien wonen de meeste huishoudens met een laag inkomen in de wijken West, Noord en de Binnenstad. De helft van alle huishoudens met een laag inkomen woont in deze wijken. In Muntel/Vliert is het aandeel huishoudens met een laag inkomen het grootst, namelijk 12 procent. Wel zien we in Muntel/Vliert, na Engelen, de grootste afname van armoede tussen 2014 en 2015. Deze afname is bovendien sterker dan gemiddeld in 's-Hertogenbosch. Diezelfde sterkere daling dan gemiddeld zien we in de Binnenstad, De Groote Wielen, Noord en Maaspoort. Rosmalen Zuid en Graafsepoort zijn de enige wijken waar de armoede is toegenomen.

In 2017 eerste daling in gebruik van meeste gemeentelijke regelingen

Van 2013 t/m 2016 zagen we voor vrijwel alle inkomensondersteunende regelingen van de gemeente een toename in het gebruik. Het gaat dan om bijstandsuitkeringen, bijzondere bijstand, de collectieve zorgverzekering en individuele inkomensvoetstuk. In 2017 zien we voor het eerst dat de aantallen voor deze regelingen dalen. Dit geldt niet voor de kwijtscheldingen van de gemeentelijke belastingen. Daarvoor zet de stijgende trend van de afgelopen jaren zich ook in 2017 voort. Voor de uitgifte van voedselpakketten zagen we begin 2016 al een dalende trend inzetten. De uitgifte is nu redelijk stabiel.

Maatschappelijke participatie minima blijft nog achter op niet-minima

Nog steeds scoren minima op veel aspecten van maatschappelijke participatie slechter dan niet-minima. Zo hebben zij minder sociale contacten, sporten ze minder en nemen zij minder vaak deel aan culturele activiteiten. Wel doen minima even vaak vrijwilligerswerk als niet-minima. Ook zijn er geen verschillen als het gaat om het geven van mantelzorg. Minima maken meer dan niet-minima gebruik van hulp van hun sociaal netwerk. Het gaat om hulp in het dagelijks leven, bijvoorbeeld hulp bij het huishouden of hulp bij het invullen van formulieren. Ook maken minima meer gebruik van de wijkpleinen dan niet-minima. Bij de wijkpleinen kunnen inwoners terecht met vragen over wonen, zorg, welzijn of inkomen.

Zes procent heeft risicovolle of problematische schulden

Uit een digipanel onder inwoners naar schuldenproblematiek blijkt dat zo'n 2 op de 10 huishoudens schulden heeft. Dat is vergelijkbaar met het landelijke beeld. Het is niet zo dat alle huishoudens met schulden in de problemen zitten. Een groot deel van de huishoudens met schulden geeft aan dat zij de schulden bewust zijn aangegaan in de wetenschap dat zij deze terug kunnen betalen. In veel gevallen gaat het om een studieschuld. Zes procent van de huishoudens heeft te maken met risicovolle of (zeer) problematische schulden. Zij hebben bijvoorbeeld meer dan drie soorten rekeningen die niet op tijd konden worden betaald en stonden daarnaast ook regelmatig rood voor meer dan € 500,-.

Aantal klanten schulddienstverlening toegenomen

Er is de afgelopen jaren veel gedaan door de gemeente om inwoners met schulden beter in beeld te krijgen. Tussen 2015 en 2017 is het aantal klanten bij schulddienstverlening toegenomen van 1.981 tot 2.321. Zij kunnen van verschillende voorzieningen gebruik maken, zoals budgetbeheer. Hierbij beheert de gemeente het geld van de klant en zorgt voor alle betalingen. Het aantal trajecten voor budgetbeheer nam toe van 1.031 in 2015 naar 1.279 in 2017, waarvan 323 trajecten voor langdurig beheer. In 2017 werden er 747 sociale leningen verstrekt aan inwoners. Dat is meer dan in de jaren daarvoor. Een sociale lening is er voor mensen met een laag inkomen die geen geld hebben voor een aankoop (bijvoorbeeld een nieuwe wasmachine) en hiervoor niet kunnen lenen bij een bank.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Lage inkomensgrens.....	5
1.3 Toelichting gebruikte bronnen.....	6
1.4 Nieuwe definities inkomensstatistieken.....	6
1.5 Leeswijzer.....	7
2. Huishoudens met een laag inkomen.....	8
2.1 Doelgroep van beleid.....	8
2.2 Omvang en ontwikkeling.....	9
2.3 Samenstelling groep minima.....	10
2.4 Landelijke vergelijking.....	12
2.5 Risicogroepen armoede.....	13
3. Wijken en armoede.....	15
3.1 Laag inkomen per wijk.....	15
3.2 Verdieping per wijk.....	16
3.3 Kinderen in armoede per wijk.....	18
4. Maatschappelijke participatie, welzijn en leefbaarheid.....	20
4.1 Maatschappelijke participatie.....	20
4.2 Welzijn.....	22
4.3 Wijkpleinen en informatie.....	24
4.4 Leefbaarheid in de buurt.....	25
5. Kinderen in minima huishoudens.....	26
5.1 Gezondheid.....	26
5.2 Sport.....	26
5.3 Opvoeding en opgroeien.....	28
6. Inkomensondersteunende regelingen.....	31
6.1 Algemene regelingen.....	31
6.2 Regelingen specifiek voor kinderen en gezinnen.....	33
7. Huishoudens met schulden.....	35
7.1 Resultaten digipanel.....	35
7.2 Gebruik schulddienstverlening.....	36

1. Inleiding

Dit rapport geeft een beeld van de armoede en schulden in de gemeente 's-Hertogenbosch. Het gaat over de volgende onderwerpen: omvang en ontwikkeling van armoede, verschillen tussen de wijken, kinderen in armoede, risicogroepen, maatschappelijke participatie en welzijn van inwoners met een laag inkomen en het gebruik van gemeentelijke inkomensondersteuning en schulddienstverlening.

1.1 Aanleiding

De afdeling Onderwijs, Arbeidsmarkt en Participatie (OAP) van de gemeente vindt het belangrijk om de armoedeproblematiek in de gemeente te monitoren. Zodat er inzicht ontstaat in de effecten van beleid. En beleid waar nodig kan worden bijgesteld. Vanaf 2007 is daarom iedere twee jaar de armoedemonitor gemaakt. Vanaf 2018 wil OAP het onderwerp schuldenproblematiek toevoegen. Eind 2017 zijn door de raad de kaders voor armoedebeleid en het voorkomen en aanpakken van schuldenproblematiek vastgelegd in het Aanvalsplan Den Bosch Schuldenvrij. De drie hoofdprincipes uit dit plan zijn:

- Naar voren: Voorkomen is beter dan genezen. De gemeente vindt het noodzakelijk om te blijven inzetten op preventie en vroegsignalering. Dat betekent investeren in kinderen in armoede. Maar ook letterlijk dichtbij en nabij onze inwoners zijn, via informele netwerken en ervaringsdeskundigen en bijvoorbeeld buurtteams en sociale wijkteams.
- Aanval op bureaucratie: het 'technisch ontzorgen' van inwoners in armoede en schulden is van essentieel belang. De gemeente blijft daarom inzetten op het simpeler maken van regelingen en formulieren en het makkelijker maken van toegang tot informatie, advies en dienstverlening.
- Arm in arm tegen armoede: voor inwoners in armoede en schulden is dit vaak één van de zorgen die zij hebben. Samen met de inwoners, vrijwilligers(organisaties) en andere partners zet de gemeente in op een samenhangende aanpak op alle leefgebieden. Eén van de initiatieven op dit vlak is het Netwerk tegen Armoede. Dit netwerk is in 2014 van start gegaan, met als doel het signaleren van armoede en zorgen dat professionals elkaar beter kunnen vinden en samenwerken om armoede tegen te gaan.

In het Aanvalsplan zijn indicatoren benoemd om het plan te monitoren. Deze indicatoren komen in deze monitor terug, indien hier gegevens over beschikbaar zijn.

Omdat vanaf 2018 het onderwerp schulden ook onderdeel is van de monitor heet deze voortaan 'monitor armoede en schulden'.

In 2018 is een tweede evaluatie uitgevoerd naar de werking van het Netwerk tegen Armoede. De resultaten van dit onderzoek zijn in een aparte rapportage uitgewerkt.

1.2 Lage inkomensgrens

Het CBS hanteert twee verschillende inkomensgrenzen voor het bepalen van armoede: de lage-inkomensgrens en de beleidsmatige grens. Vanaf januari 2015 is de beleidsmatige grens van armoede voor de gemeente 's-Hertogenbosch verschoven van 110 procent naar 120 procent van het wettelijk sociaal minimum. Voor de collectieve zorgverzekering is dit 130 procent. De beleidsmatige grens wordt gebruikt om de doelgroep van beleid te bepalen. Deze grens is minder geschikt voor het maken van vergelijkingen in de tijd. Hiervoor is de lage-inkomensgrens een betere maat. Een huishouden geldt als arm als het netto huishoudinkomen lager is dan de lage-inkomensgrens. Deze grens weerspiegelt een vast koopkrachtbedrag in de tijd. De grens is afgeleid van het bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979, toen deze in koopkracht het hoogst was. Omdat de lage inkomensgrens alleen voor prijsontwikkeling wordt geïndexeerd, is deze maat geschikt voor vergelijkingen in de tijd. In het rapport armoede en sociale uitsluiting (CBS) staan de lage inkomensgrenzen voor verschillende typen huishoudens. Zo ligt deze voor een alleenstaande in 2016 op een inkomen van € 1.030 netto per maand.

Voor meerpersoonshuishoudens is deze grens met behulp van equivalentfactoren aangepast. In onderstaande tabel staat een overzicht van de verschillende lage inkomensgrenzen.

Tabel 1: Gehanteerde lage inkomensgrenzen voor het bepalen van de groep minima (netto inkomen per maand)

Lage inkomensgrens								
	Alleenstaande	Paar				Eenoudergezin		
		zonder kinderen	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	1 kind	2 kinderen	3 kinderen
2000	€770	€1.060	€1.290	€1.450	€ 1.590	€1.030	€1.160	€ 1.360
2005	€870	€1.190	€1.460	€1.640	€ 1.800	€1.160	€1.320	€ 1.530
2010	€940	€1.290	€1.570	€1.770	€ 1.940	€1.250	€1.420	€ 1.660
2014	€1.020	€1.400	€1.700	€1.920	€ 2.100	€1.360	€1.540	€ 1.800
2015	€1.030	€1.410	€1.710	€1.930	€ 2.120	€1.370	€1.550	€ 1.810
2016	€ 1.030	€ 1.410	€ 1.720	€ 1.940	€ 2.120	€ 1.370	€ 1.560	€ 1.810

Bron: CBS/CPB

1.3 Toelichting gebruikte bronnen

Voor deze monitor zijn de volgende bronnen gebruikt:

- Inkomensstatistieken van het CBS: het CBS verzamelt jaarlijks cijfers over inkomen en armoede. In deze monitor gebruiken we de meest recente cijfers die het CBS beschikbaar heeft. Deze cijfers zijn altijd circa twee jaar oud. Dat komt omdat de cijfers o.a. zijn gebaseerd op belastinggegevens. Deze gegevens worden altijd met terugwerkende kracht definitief vastgesteld. Pas daarna kunnen door het CBS de cijfers over armoede worden bepaald. De armoedecijfers over 's-Hertogenbosch komen uit het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO), de cijfers over Nederland uit het Integrale Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV).
- Inwonersenquêtes: iedere twee jaar zet de afdeling Onderzoek & Statistiek enquêtes uit onder een steekproef van bewoners. Het gaat om enquêtes zoals Sport en Welzijn, Leefbaarheid en Kind en Opvoeding. Omdat in de enquêtes wordt gevraagd naar huishoudinkomen, kunnen de resultaten worden uitgesplitst voor de groepen minima en niet-minima. De enquêtes worden in verschillende jaren uitgevoerd. In deze monitor zijn de gegevens opgenomen van de laatst beschikbare meting van iedere enquête. Ook wordt een vergelijking gemaakt met cijfers van vorige metingen.
- Gemeentelijke registraties: tot slot zijn er in deze monitor gegevens opgenomen over het gebruik van inkomensondersteunende regelingen van de gemeente. Deze gegevens zijn afkomstig uit registratiesystemen van de gemeente. De meest recente cijfers die zijn opgenomen, zijn die van het laatste afgeronde kalenderjaar. Voor deze monitor is dat 2017. Ook wordt een vergelijking gemaakt met cijfers van voorgaande jaren.

1.4 Nieuwe definities inkomensstatistieken

Het CBS heeft de methodiek voor het verzamelen van inkomensstatistieken en de definities aangepast. Daarmee ontstaat een meer betrouwbaar beeld. Maar het levert ook een trendbreuk op met cijfers van voorgaande jaren. Het CBS heeft een deel van de statistieken met terugwerkende kracht aangepast volgens de nieuwe systematiek. Dat maakt het mogelijk in deze monitor voor een aantal onderdelen toch trends te laten zien. Historische cijfers wijken af van de cijfers over dezelfde jaren die in eerdere monitors zijn gepresenteerd.

In het document 'inkomensstatistiek: herziene cijfers' van het CBS staan alle wijzigingen in de methodiek en definities uitgebreid beschreven. Met de wijzigingen is het inkomen beter vast te stellen. Een aantal voorbeelden van wijzigingen zijn:

- Verbeterde waarneming inkomsten uit overig onroerend goed: inkomsten uit overig onroerend goed (anders dan de eigen woning) worden in de nieuwe statistieken bepaald aan de hand van belastinggegevens. Voorheen werden deze geraamd op basis van waarnemingen van vóór 2001.
- Lager bedrag aan betaalde rente op overige schulden: in de nieuwe statistieken worden de rentebedragen op overige schulden bepaald aan de hand van gegevens die banken verstrekken aan de belastingdienst. Voorheen werden deze geraamd op basis van waarnemingen van vóór 2001. De nieuwe methode leidt tot een veel groter aantal huishoudens dat rente betaalt dan voorheen, maar tot een gemiddeld veel lager jaarbedrag.
- De kinderbijslag werd voorheen bepaald op basis van de aanwezigheid van minderjarige kinderen in het huishouden. Nu wordt dit bepaald aan de hand van gegevens van de Sociale Verzekeringsbank.
- De berekeningswijze van de economische waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever is herzien.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit vier delen:

- Het eerste deel (hoofdstuk 2 en 3) geeft een beeld van de **armoede in 's-Hertogenbosch**. Hiervoor is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS. Hoofdstuk 2 beschrijft de omvang en ontwikkeling van de armoede in 's-Hertogenbosch. Hoeveel huishoudens en kinderen leven er in armoede en hoe ontwikkelt de armoede zich in de tijd? Hoofdstuk 3 beschrijft hoe de armoede is verdeeld over de wijken.
- In het tweede deel (hoofdstuk 4 en 5) staat **het welzijn en de maatschappelijke participatie** van inwoners met een laag inkomen centraal. De resultaten zijn gebaseerd op enquêtes die door de gemeente 's-Hertogenbosch zijn uitgezet onder inwoners.² Hoofdstuk 4 gaat over de volwassenen. Zo komen de onderwerpen sociale contacten, participatie en maatschappelijke ondersteuning aan bod. In hoofdstuk 5 staan de kinderen centraal die opgroeien in een huishouden met een laag inkomen. Het gaat om aspecten als gezondheid, overgewicht, sport en ondersteuningsbehoefte van het gezin.
- Het derde deel (hoofdstuk 6) beschrijft het gebruik van **inkomensondersteunende regelingen**. Het gaat bijvoorbeeld over het gebruik van bijzondere bijstand, Stichting Leergeld en de voedselbank.
- In het vierde deel (hoofdstuk 7) komt het onderwerp **schulden** aan bod. Het gaat over de resultaten van een digipanel naar schuldenproblematiek onder inwoners. Ook komen in het hoofdstuk cijfers aan bod over het gebruik van schulddienstverlening van de gemeente.

In de figuren worden de significante verschillen aangegeven met sterretjes:

* Het huidige verschil tussen minima en niet-minima is statistisch significant.

** De huidige situatie verschilt statistisch significant van die in eerdere jaren.

Voorheen werden de aantallen in de inkomensstatistieken van het CBS afgerond op tientallen. Nu worden ze afgerond op honderdtallen. Het CBS levert geen aantallen meer afgerond op tientallen. De inkomensstatistieken komen altijd met enige vertraging beschikbaar voor onderzoek. Er is voor dit rapport gebruik gemaakt van de meeste recente beschikbare cijfers.

² Hiertoe is een steekproef getrokken uit de gemeentelijke basisadministratie. De resultaten van de minima zijn gebaseerd op circa 250 tot 450 respondenten (afhankelijk van de enquête); die van de niet-minima op ongeveer 1.800 tot 3.100. Op de verschillen tussen minima en niet-minima en de ontwikkelingen in de tijd zijn significantietoetsen uitgevoerd. Op basis van deze toetsen kan met 95% betrouwbaarheid worden gezegd of de gemeten verschillen niet op toeval berusten.

2. Huishoudens met een laag inkomen

In dit hoofdstuk gaat het over huishoudens met een laag inkomen in de gemeente 's-Hertogenbosch. Hiervoor worden verschillende bronnen gebruikt van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Cijfers voor de gemeente 's-Hertogenbosch zijn afkomstig van het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO). De cijfers van deze RIO-tabellen worden vanaf 2009 verzameld op basis van integrale waarneming. Daarvoor gebeurde dat op basis van een steekproef onder de bevolking. Cijfers over Nederland komen van de Integrale Inkomens- en Vermogensstatistiek. Tot 2014 werden deze cijfers verzameld via het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Vanaf 2015 gebeurt dat op basis van integrale waarneming.

Voorheen werden de aantallen in de inkomensstatistieken afgerond op tientallen. Nu worden ze afgerond op honderdtallen. Het CBS levert geen aantallen meer afgerond op tientallen.

De inkomensstatistieken komen altijd met enige vertraging beschikbaar voor onderzoek. Er is voor dit rapport gebruik gemaakt van de meeste recente beschikbare cijfers.

2.1 Doelgroep van beleid

Beleidsmatige grens voor armoede

In de gemeente 's-Hertogenbosch is de beleidsmatige grens voor armoede vanaf januari 2015 vastgesteld op een huishoudinkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Voor de collectieve zorgverzekering ligt deze op 130 procent van het sociaal minimum. Het sociaal minimum is het wettelijke bestaansminimum zoals dat in de politieke besluitvorming is vastgelegd (Participatiewet, AOW, kinderbijslag). Deze beleidsmatige grens wordt gebruikt om de doelgroep van beleid te bepalen.

3.200 minderjarige kinderen leven onder de armoedegrens

Volgens de laatste RIO-tabellen (2015) leven 9.600 huishoudens in de gemeente 's-Hertogenbosch van een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. 1.200 van deze huishoudens zijn eenoudergezinnen en 800 zijn paren met kinderen. Dit is vergelijkbaar met 2014.

In 2015 zijn er 3.200 minderjarige kinderen die leven in een huishouden met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Dit aantal neemt iets af. In 2014 ging het nog om 3.300 kinderen.

Tabel 2 Aantal huishoudens en minderjarige kinderen dat in de gemeente 's-Hertogenbosch leeft van een inkomen tot 120 en 130 procent van het sociaal minimum

	120 procent sociaal minimum		130 procent sociaal minimum	
	2014	2015	2014	2015
Aantal huishoudens	9.700	9.600	11.500	11.300
Aantal minderjarige kinderen	3.300	3.200	3.900	3.600

Bron: RIO 2014 en 2015 (CBS)

2.2 Omvang en ontwikkeling

Lage-inkomensgrens

Voor de ontwikkeling in de tijd is de lage-inkomensgrens van het CBS gebruikt. Deze grens vertegenwoordigt door de tijd heen een vast koopkrachtniveau en wordt jaarlijks alleen aangepast voor de prijsontwikkeling. Het CBS spreekt bij een inkomen onder de lage-inkomensgrens van een huishouden met een laag inkomen of van een huishouden met kans op armoede. In de rest van dit hoofdstuk zijn de cijfers gebaseerd op deze lage-inkomensgrens.

Aandeel huishoudens met een laag inkomen afgenomen

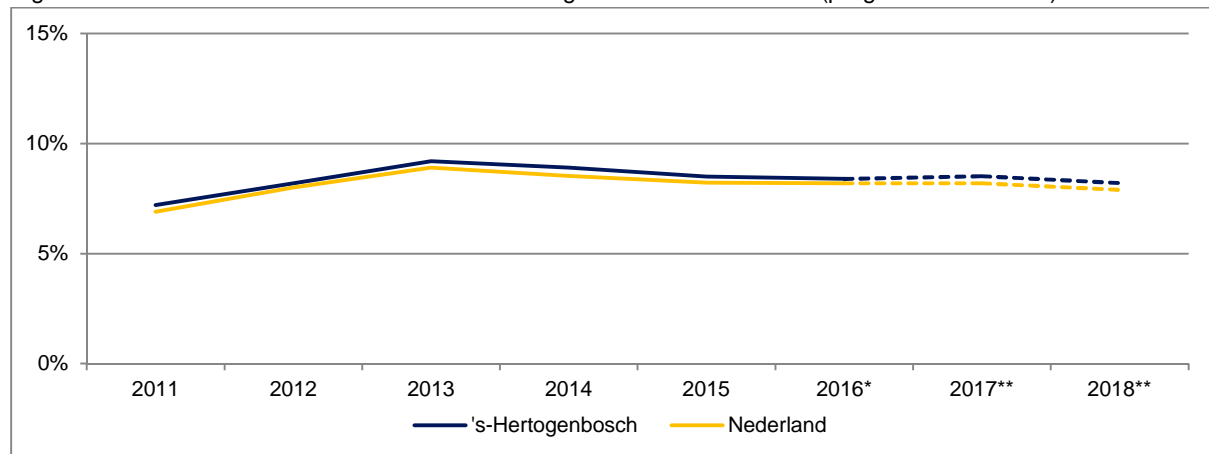
In 2015 leven 5.600 huishoudens in de gemeente 's-Hertogenbosch van een laag inkomen (RIO, 2015). Dit is 8,5 procent van alle huishoudens in de gemeente. In 2013 (9,2%) en 2014 (8,9%) lag dit aandeel hoger. In de gemeente 's-Hertogenbosch leven relatief iets meer huishoudens van een laag inkomen dan gemiddeld in Nederland (8,2%).

Verdere afname armoede verwacht in 2018

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in opdracht van het CBS een landelijke prognose gemaakt van het aandeel huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens in 2017 en 2018. In 2017 zal dit aandeel gelijk blijven aan 2016 (8,2%). In 2018 neemt het aandeel huishoudens met een laag inkomen iets af (7,9%).

De landelijke prognose is gebruikt om een prognose voor de armoede in 's-Hertogenbosch te maken. Dit betekent dat er – *net als gemiddeld in Nederland* – geen toe- of afname is van armoede tussen 2016 en 2017. In 2018 neemt de armoede in 's-Hertogenbosch iets af (8,1%) vergeleken met de voorgaande twee jaren (8,4%).

Figuur 1 Aandeel huishoudens met een laag inkomen 2011 – 2018 (prognose 2017-2018)

Bronnen:

CBS, Inkomensstatistiek 2011-2016, * voorlopige cijfers, ** raming: 's-Hertogenbosch en CBS / CPB 2017-2018

Aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen neemt licht toe

Als huishoudens minstens vier jaar onder de lage-inkomensgrens leven, leven zij langdurig van een laag inkomen. Onderstaande tabel geeft weer dat er in 's-Hertogenbosch in 2014 zo'n 1.800 huishoudens (2,9%) met een langdurig laag inkomen waren. Een jaar later is dit toegenomen tot zo'n 2.100 huishoudens (3,3%). Op basis van de (voorlopige) IIV cijfers (CBS) van 2016 neemt dit percentage in 's-Hertogenbosch wederom licht toe tot 3,5 procent.

Ook gemiddeld in Nederland is een lichte toename van het aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen zichtbaar. Van 2,7 procent in 2014 naar 3,3 procent in 2016. In 's-Hertogenbosch ligt het aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen iets hoger dan landelijk.

Tabel 3 Aantal en aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen (ten minste vier jaar onder de lage-inkomensgrens)

	2014	2015	2016*
Aantal in 's-Hertogenbosch	1.800	2.100	- ³
% in 's-Hertogenbosch	2,9	3,3	3,5
% in Nederland	2,7	3,1	3,3

Bron: CBS, Inkomensstatistiek 2014-2016, * voorlopige cijfers, - niet beschikbaar

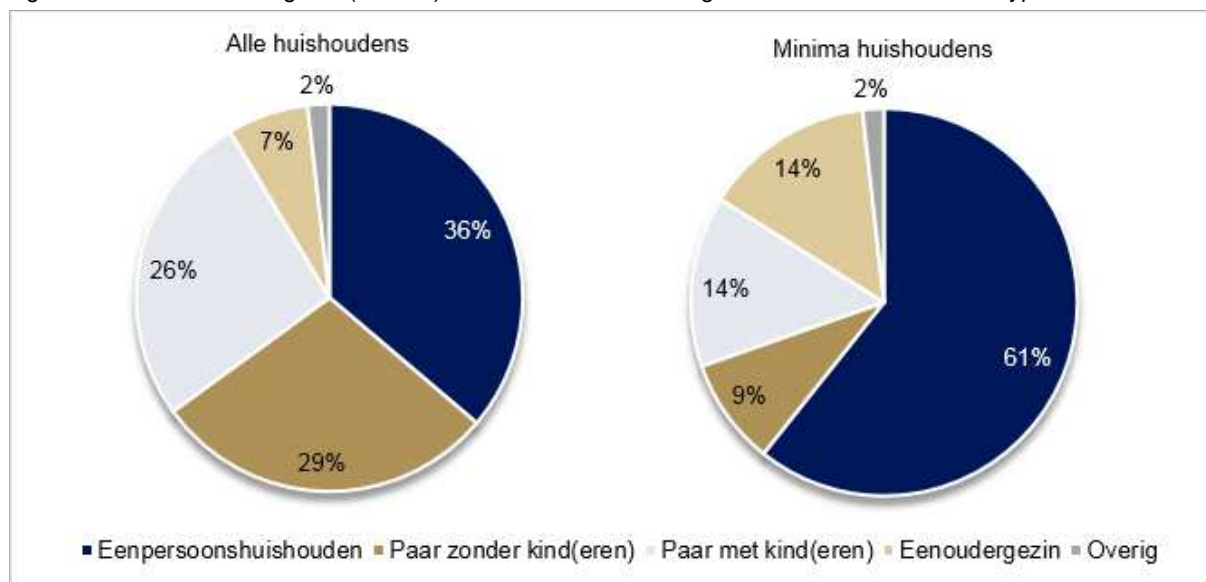
2.3 Samenstelling groep minima

De samenstelling van de groep minima is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd. Hierna volgt een korte toelichting op deze samenstelling en wordt een vergelijking gemaakt tussen de samenstelling van alle huishoudens van de gemeente en die van de minima huishoudens.

Veel eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen onder minima

Zo'n zes op de tien minima huishoudens zijn eenpersoonshuishoudens. Voor alle huishoudens in 's-Hertogenbosch is dat aandeel een stuk lager, namelijk 36 procent. Zeven procent van alle huishoudens in de gemeente is een eenoudergezin. Bij de minima huishoudens is dit aandeel twee keer zo groot (14%).

Figuur 2 Verdeling van (minima) huishoudens in 's-Hertogenbosch naar huishoudenstype

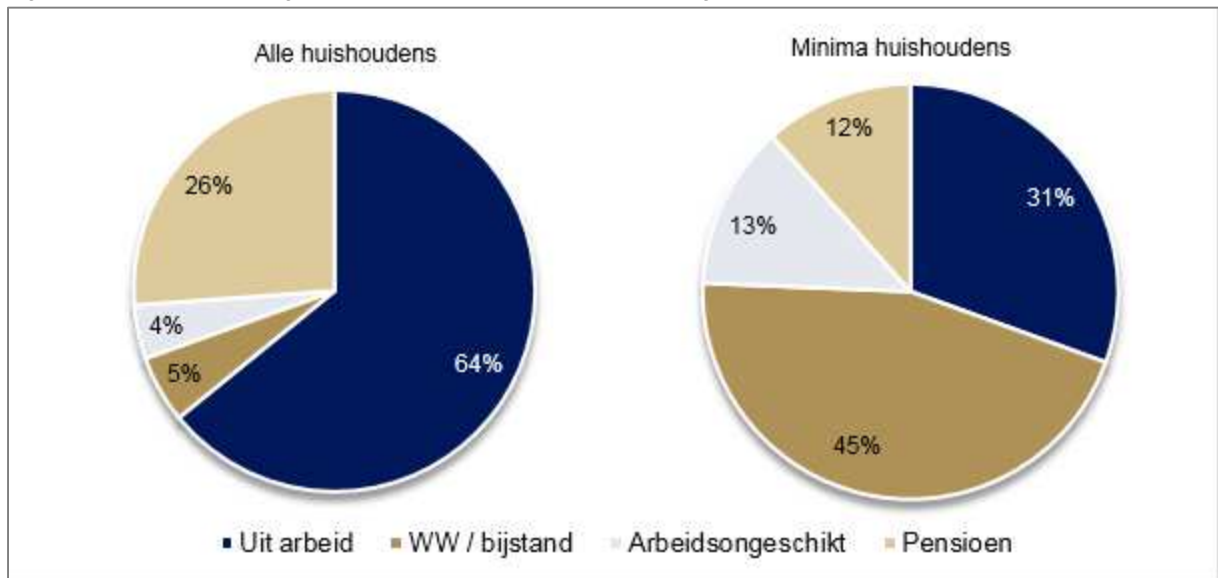
Bron: RIO 2015

³ Het absoluut aantal huishoudens met een langdurig laag inkomen is beschikbaar tot en met 2015. Van de voorlopige cijfers van 2016 zijn enkel de percentages beschikbaar.

Ruim vier op de tien minima huishoudens heeft inkomen uit WW- of bijstandsuitkering

Vijf procent van de huishoudens in de gemeente 's-Hertogenbosch heeft inkomsten uit een WW- of bijstandsuitkering. Bij minima huishoudens ligt dit aandeel aanzienlijk hoger, namelijk op 45 procent. Ook komt een inkomen uit arbeid (31%) bij minima huishoudens veel minder voor dan in de rest van de gemeente (64%).

Figuur 3 Verdeling van (minima) huishoudens in 's-Hertogenbosch naar inkomstenbron hoofdkostwinner

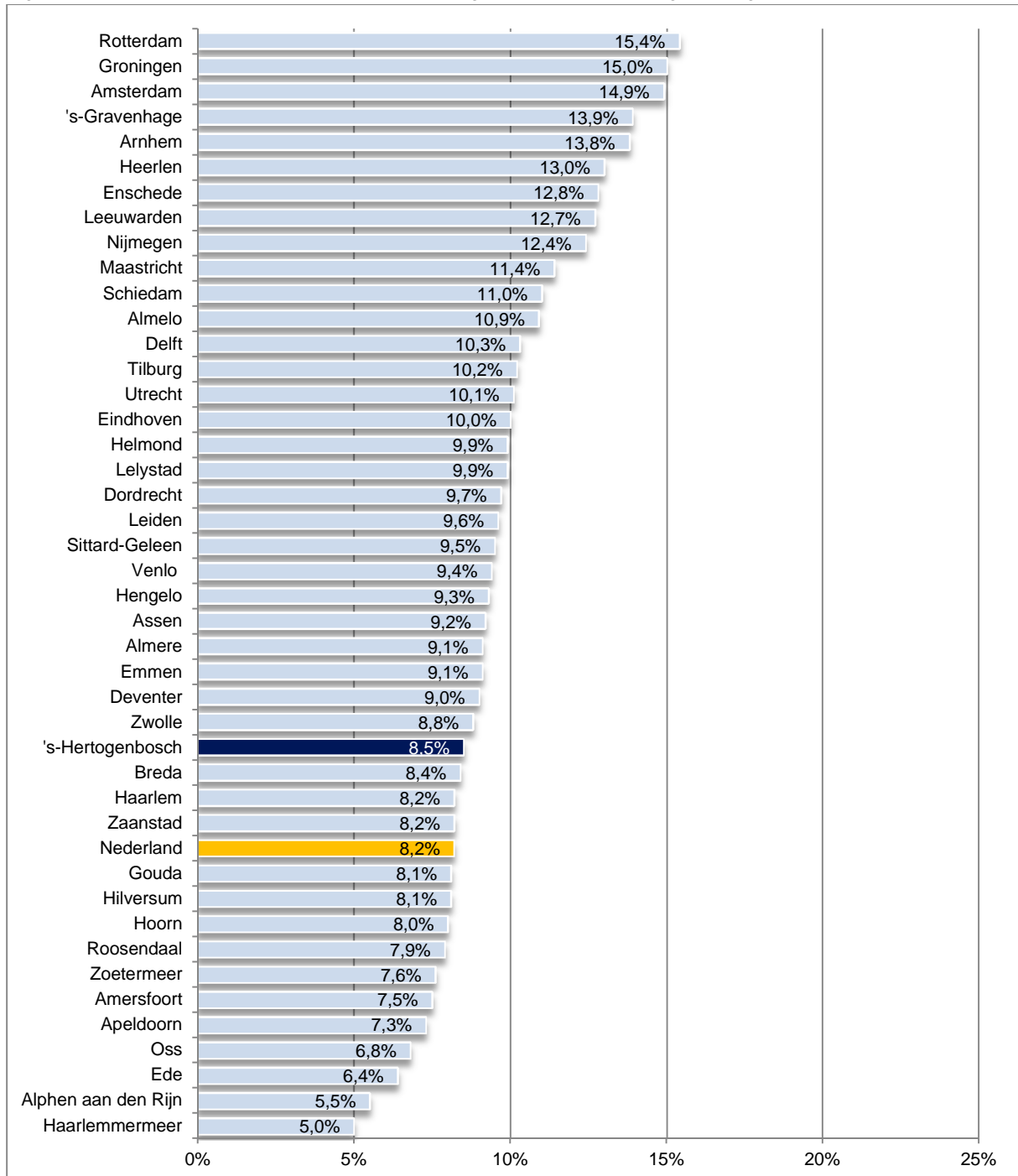

Bron: RIO 2015

2.4 Landelijke vergelijking

Hoe meer inwoners in een gemeente, des te hoger is doorgaans het percentage huishoudens met risico op armoede (CBS, 2018). In figuur 4 is een vergelijking gemaakt met de G4, G40 en het gemiddelde in Nederland voor het aandeel huishoudens met een laag inkomen. Dit is het grootst in de gemeente Rotterdam (15,4%) en het kleinst in Haarlemmermeer (5,0%). 's-Hertogenbosch staat met 8,5% op plek 29 van de 43. Dit is iets lager dan in de vorige armoedemonitor (hoe lager, hoe minder armoede). Toen stond 's-Hertogenbosch op plek 26. Van de B5-gemeenten hebben Tilburg, Eindhoven en Helmond relatief meer huishoudens met een laag inkomen dan 's-Hertogenbosch. Breda heeft het laagste armoedepercentage van de B5.

Figuur 4 Aandeel huishoudens met een laag inkomen, van de 43 grootste gemeenten in Nederland

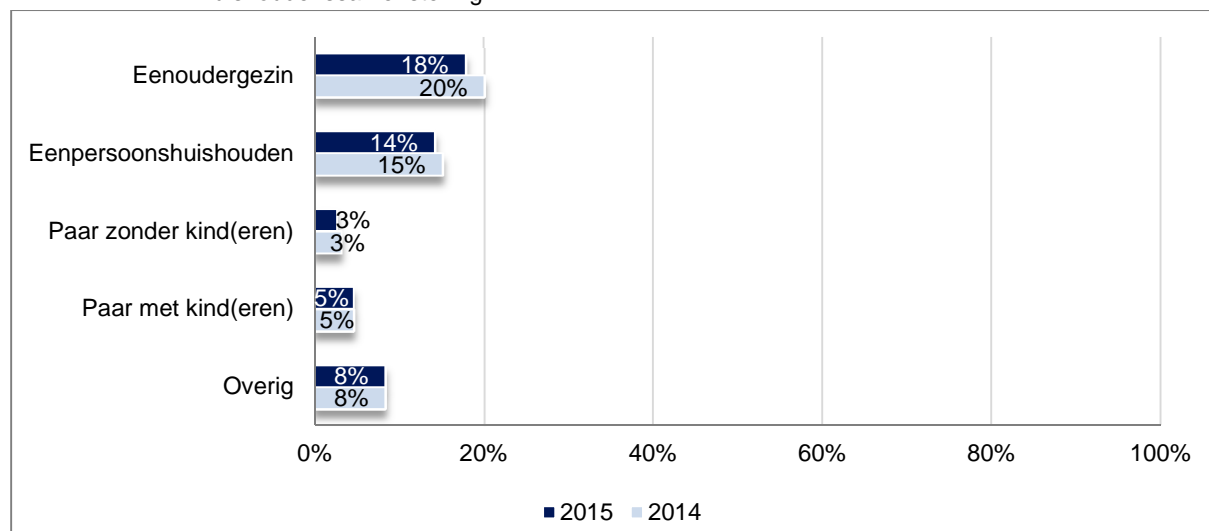
Bron: CBS, Inkomensstatistiek 2015

2.5 Risicogroepen armoede

Laag inkomen komt vooral voor bij eenoudergezinnen

Bepaalde huishoudens hebben meer risico op armoede dan andere (CBS, 2018). In 2015 moet in de gemeente 's-Hertogenbosch 18 procent van de eenoudergezinnen en 14 procent van de eenpersoonshuishoudens rondkomen van een laag inkomen. Paren met kind(eren) en paren zonder kind(eren) hebben een lager risico op armoede. De resultaten van de gemeente 's-Hertogenbosch zijn vergelijkbaar met Nederland.

Figuur 5 Aandeel huishoudens met een laag inkomen in de gemeente 's-Hertogenbosch, naar huishoudenssamenstelling⁴

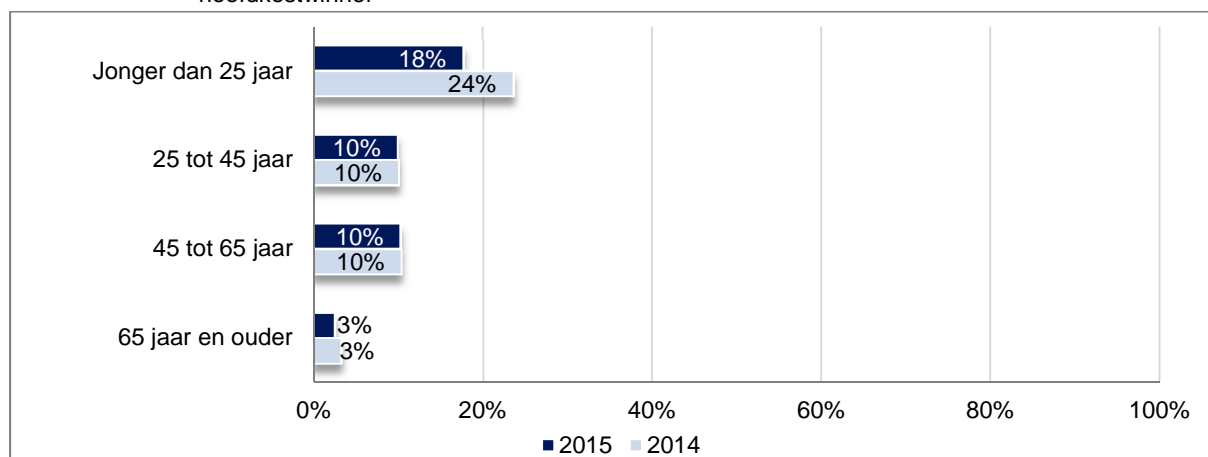
Bron: RIO 2014 en 2015

Groot risico op armoede bij hoofdkostwinners onder de 25 jaar, maar risico is wel afgenomen

De hoogte van het huishoudensinkomen varieert per levensfase. Zo kan het arbeidsinkomen stijgen door werk, werkervaring en het aanvaarden van beter betaalde functies. Op latere leeftijd kan het arbeidsinkomen weer dalen bijvoorbeeld door arbeidsongeschiktheid en werkloosheid. In de gemeente 's-Hertogenbosch is het armoederisico het laagst onder de 65-plussers (3%). Huishoudens met een hoofdkostwinner onder de 25 jaar hebben het grootste risico op armoede (zie figuur 6). Ten opzichte van 2014 is dit aandeel afgenomen (24% versus 18%). In Nederland zien we vergelijkbare resultaten. 65-plussers hebben het laagste armoederisico (3%); het hoogste armoederisico hebben jongeren onder de 25 jaar (22%).

⁴ Bij de groep 'overig' gaat het om huishoudens waarbij er naast de hoofdkostwinner en zijn / haar eventuele partner en / of inwonende kinderen, nog andere personen deel uitmaken van het huishouden. Bijvoorbeeld broers of zussen, ouders enzovoorts.

Figuur 6 Aandeel huishoudens met een laag inkomen in de gemeente 's-Hertogenbosch, naar leeftijd hoofdkostwinner

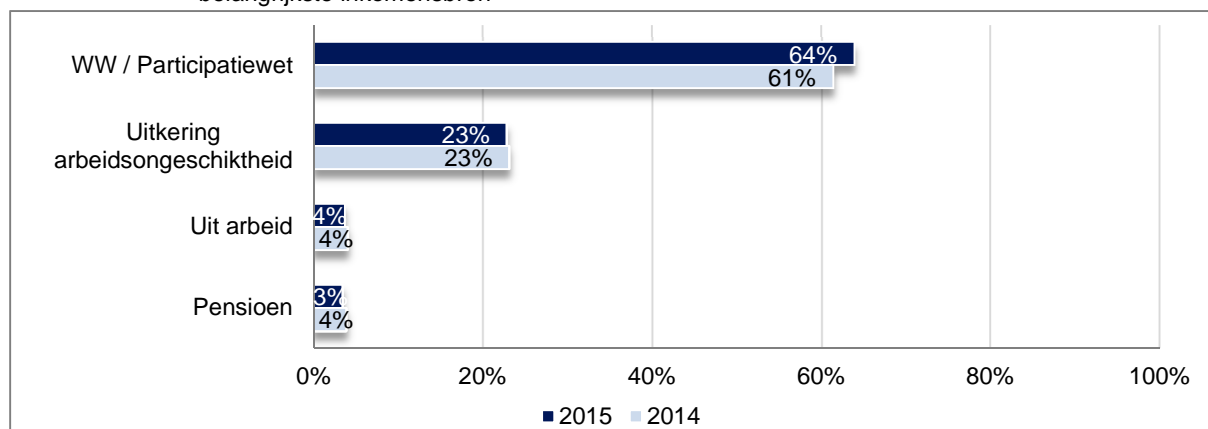

Bron: RIO 2014 en 2015

Vooraf huishoudens met WW- of bijstandsuitkering hebben kans op armoede

In de gemeente 's-Hertogenbosch moest in 2015 ongeveer twee derde van de huishoudens met een WW-uitkering of bijstandsuitkering rondkomen van een laag inkomen. Van de huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering heeft 23 procent kans op armoede (zie figuur 7). In Nederland zien we vergelijkbare armoederisico's voor deze groepen. Van de huishoudens met een WW-uitkering of bijstandsuitkering heeft 64 procent een laag inkomen, van de huishoudens met een arbeidsongeschiktheidsuitkering 21 procent.

Figuur 7 Aandeel huishoudens met een laag inkomen in de gemeente 's-Hertogenbosch, naar belangrijkste inkomensbron

Bron: RIO 2014 en 2015

3. Wijken en armoede

Waar speelt de armoedeproblematiek zich af in de gemeente 's-Hertogenbosch? In dit hoofdstuk worden de verschillende wijken met elkaar vergeleken.

3.1 Laag inkomen per wijk

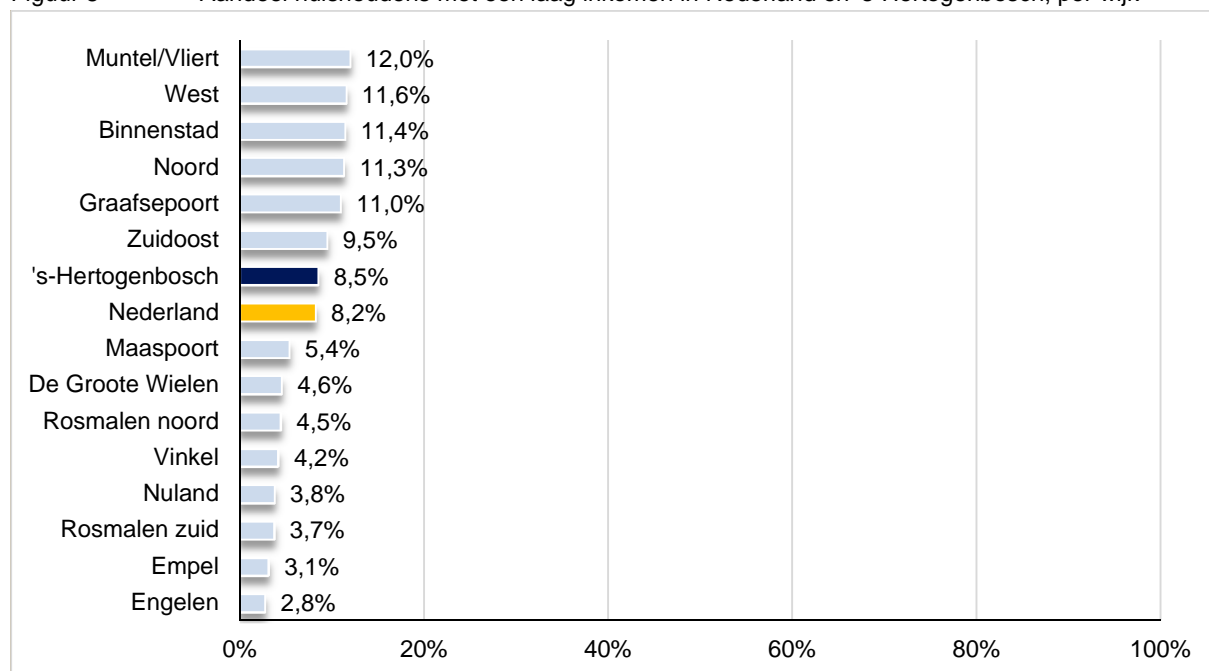
Helft huishoudens laag inkomen woont in drie wijken: West, Noord en Binnenstad

In de wijk West is het aantal huishoudens dat moet rondkomen van een laag inkomen het grootst. Het gaat om zo'n 1.100 huishoudens. Ook in de wijken Noord en Binnenstad wonen veel huishoudens met een laag inkomen. In deze drie wijken samen (West, Noord, Binnenstad) woont de helft van alle huishoudens met een laag inkomen van de gemeente. In de wijken Vinkel, Nuland, Engelen en Empel wonen in absolute aantallen de minste huishoudens met een laag inkomen. Slechts vier procent van de huishoudens met een laag inkomen woont in één van deze vier wijken.

Relatief meeste armoede in wijken Muntel/Vliert

In de wijk Muntel/Vliert is het aandeel huishoudens met een laag inkomen het grootst. Het gaat hier om twaalf procent van de huishoudens. Ook in de wijken West, Binnenstad, Noord, Graafsepoort en Zuidoost wonen relatief veel huishoudens met een laag inkomen vergeleken met de andere wijken.

Figuur 8 Aandeel huishoudens met een laag inkomen in Nederland en 's-Hertogenbosch, per wijk

Bron: RIO 2015

Grootste afname van armoede in Engelen en Muntel/Vliert

Tussen 2014 en 2015 is het aandeel huishoudens met een laag inkomen in de gemeente 's-Hertogenbosch met zo'n vier procent afgenomen. In Nederland zien we dezelfde ontwikkeling. De grootste afname van het aandeel huishoudens met een laag inkomen zien we in Engelen en Muntel/Vliert. Maar ook in de wijken Binnenstad, De Groote Wielen, Noord en Maaspoort is de afname sterker dan gemiddeld in de gemeente. In slechts twee wijken nam het aandeel huishoudens met een laag inkomen toe, namelijk in Graafsepoort en Rosmalen zuid.

Tabel 4 Ontwikkeling aandeel huishoudens met een laag inkomen in 's-Hertogenbosch 2014 – 2015, per wijk

Wijk	2014	2015	Af- en toename in %
Engelen	3,2%	2,8%	-14,3%
Muntel/Vliert	13,6%	12,0%	-11,7%
Binnenstad	12,6%	11,4%	-9,3%
De Groote Wielen	5,0%	4,6%	-8,7%
Noord	12,2%	11,3%	-7,1%
Maaspoort	5,7%	5,4%	-4,9%
Rosmalen noord	4,7%	4,5%	-4,2%
Vinkel	4,3%	4,2%	-3,1%
Zuidoost	9,7%	9,5%	-2,0%
Nuland	3,8%	3,8%	-1,3%
West	11,6%	11,6%	-0,6%
Empel	3,1%	3,1%	-0,4%
Rosmalen zuid	3,7%	3,7%	1,2%
Graafsepoort	10,6%	11,0%	3,1%
's-Hertogenbosch	8,9%	8,5%	-4,5%
Nederland	8,5%	8,2%	-3,6%

Bron: RIO 2014 en 2015

Leeswijzer:

De wijk met de sterkste afname staat bovenaan, de wijk met de sterkste toename staat onderaan.

3.2 Verdieping per wijk

In figuur 8 zien we dat er zes wijken zijn waarbij het aandeel huishoudens met een laag inkomen hoger ligt dan gemiddeld in de gemeente 's-Hertogenbosch. Dit zijn Muntel/Vliert, West, Binnenstad, Noord, Graafsepoort en Zuidoost. Hieronder worden deze wijken nader beschreven. In de overige wijken ligt het percentage huishoudens met een laag inkomen beneden het gemiddelde van de gemeente 's-Hertogenbosch.

Muntel/Vliert

Ten noorden van de Binnenstad ligt Muntel/Vliert. In deze wijk is het aandeel huishoudens met een laag inkomen het hoogst van de gemeente, namelijk 12 procent. In absolute aantallen gaat het om ongeveer 400 huishoudens. Meer dan de helft van deze huishoudens heeft een uitkering of is arbeidsongeschikt. Als we kijken naar de drie buurten in Muntel/Vliert dan heeft de buurt De Muntel het grootste aandeel huishoudens met een laag inkomen (13,7%), gevolgd door Orthenpoort (12,0%). In De Vliert is het aandeel met 10,9% het laagst.

West

In West wonen zo'n 9.400 huishoudens, waarvan ongeveer 1.100 met een laag inkomen. In geen enkele andere wijk wonen in absolute aantallen meer huishoudens met een laag inkomen. Maar ook het aandeel is hoog (11,6%). De meeste huishoudens met een laag inkomen wonen in Boschveld (19%).

Binnenstad

In de vorige armoedemonitor kende de Binnenstad nog het grootste aandeel huishoudens met een laag inkomen. Nu staat de wijk op plek drie met zo'n 800 huishoudens met een laag inkomen (11,4%). Vooral de buurten Hofstad, Binnenstad noord en Het Zand kennen een hoog armoederisico.

Noord

Van de huishoudens in de wijk Noord, heeft 11,3 procent een laag inkomen. In absolute aantallen gaat het om zo'n 1.000 huishoudens. De voornaamste inkomensbron is voor zes op de tien van deze huishoudens een WW-, bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering. In de Muziekinstrumentenbuurt (21%), de Sprookjesbuurt (19%), de Edelstenenbuurt (18%) en de Haren (18%) is het percentage huishoudens met een laag inkomen het hoogst.

Graafsepoort

In Graafsepoort wonen zo'n 6.500 huishoudens, waarvan ongeveer 700 huishoudens (11,0%) moeten rondkomen van een laag inkomen. Vergeleken met andere wijken moeten in deze wijk relatief veel huishoudens met een laag inkomen rondkomen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering. In de buurten Hinthamerpoort (18%) en Graafsebuurt Zuid (16%) is het percentage huishoudens met een armoederisico het hoogst. Voor beide buurten geldt dat ongeveer twee derde van de huishoudens met een laag inkomen een uitkering (WW, bijstand of arbeidsongeschiktheid) als voornaamste inkomensbron heeft.

Zuidoost

In Zuidoost hebben zo'n 600 huishoudens een laag inkomen. Dit aandeel (9,5%) ligt net boven het gemiddelde van de gemeente. In de Gestelse buurt wonen relatief de meeste huishoudens met een laag inkomen, namelijk 21 procent. Naar verhouding hebben in de wijk Zuidoost weinig huishoudens met een laag inkomen een inkomen uit werk.

Tabel 5 Verdeling huishoudens met een laag inkomen naar voornaamste inkomensbron, per wijk in 2015

Wijk	Inkomen als werknemer en zelfstandige	WW- of bijstandsuitkering	Arbeidsongeschiktheid	Pensioen
Binnenstad	32%	35%	10%	10%
Zuidoost	22%	43%	10%	10%
Graafsepoort	23%	45%	17%	6%
Muntel/Vliert	27%	44%	12%	7%
Rosmalen zuid
Rosmalen noord
De Groote Wielen
Empel
Noord	22%	46%	13%	11%
Maaspoort	32%	34%	11%	11%
West	24%	41%	10%	12%
Engelen
Nuland
Vinkel
's-Hertogenbosch	27%	40%	11%	10%
Nederland	27%	42%	9%	12%

Bron: RIO, 2015

Leesvoorbeeld: van alle huishoudens met een laag inkomen in de Binnenstad heeft 32% een inkomen als werknemer of zelfstandige.

* Voor de wijken met minder dan 250 huishoudens met een laag inkomen zijn de uitkomsten niet betrouwbaar genoeg. Deze worden daarom niet weergegeven.

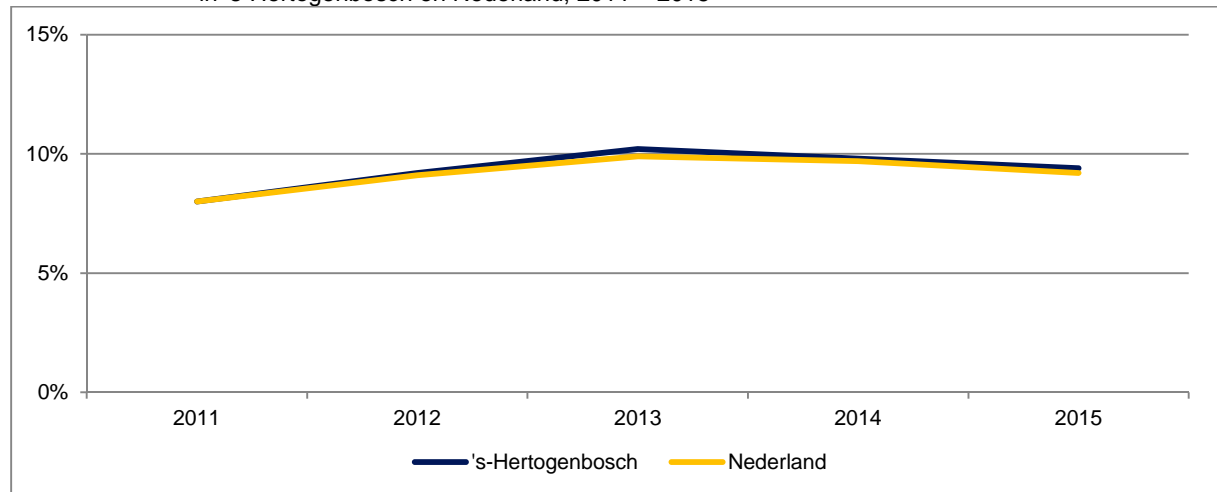
** Doordat de aantallen door het CBS zijn afgerond op tientallen tellen de percentages veelal niet op tot 100 procent.

3.3 Kinderen in armoede per wijk

Aandeel kinderen in armoede is afgenomen

In de gemeente 's-Hertogenbosch leven in 2015 zo'n 2.700 minderjarige kinderen (9,4%) in een huishouden met een laag inkomen. In de afgelopen jaren is dat aandeel kinderen afgenomen. In 2013 leefde 10,2% van de kinderen in een huishouden met een laag inkomen. In 2014 ging het om 9,8%. Deze ontwikkeling zien we ook terug in de landelijke cijfers.

Figuur 9 Aandeel minderjarige kinderen (0 tot en met 17 jaar) in een huishouden met een laag inkomen in 's-Hertogenbosch en Nederland, 2011 – 2015

Bron: CBS, Inkomensstatistiek 2011 – 2015

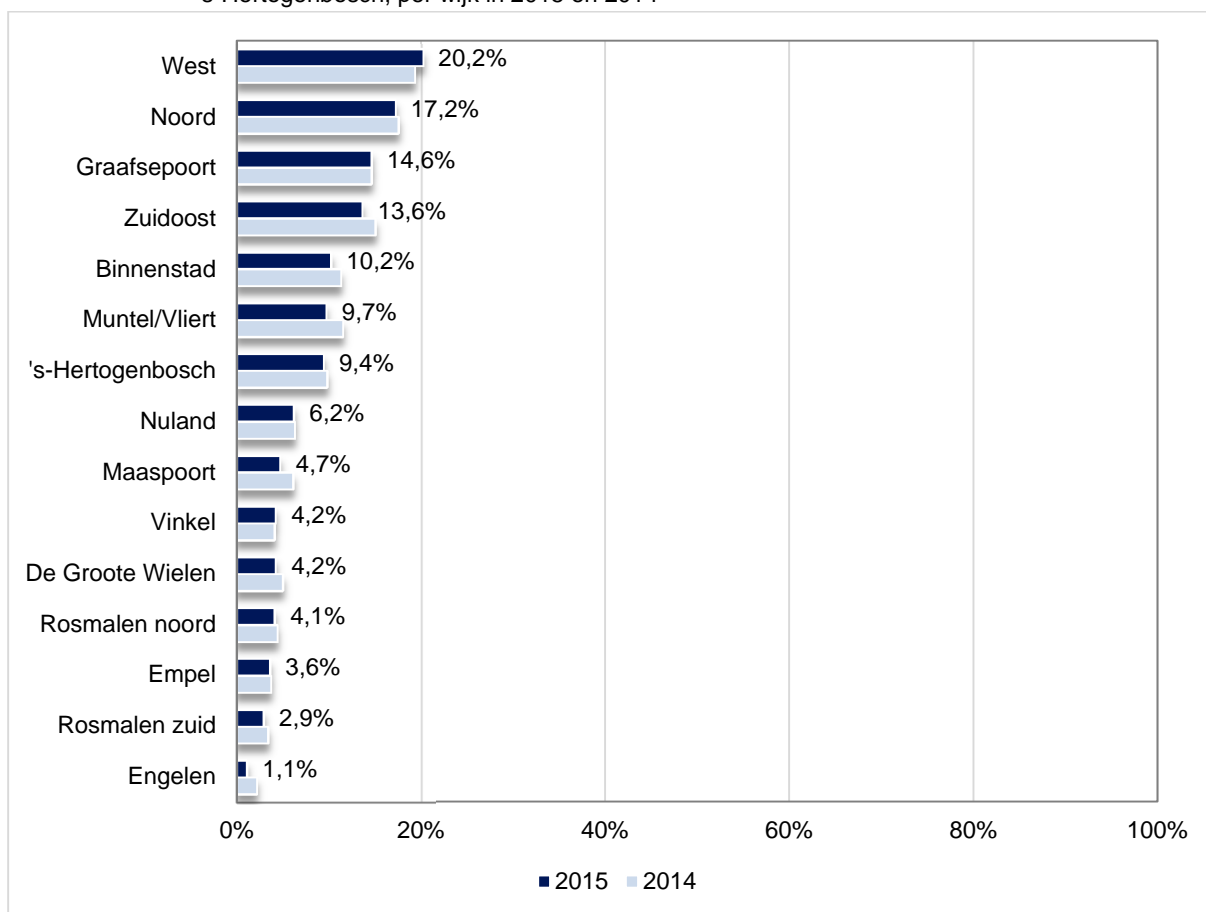
Voor kinderen relatief meeste armoederisico in West

Het aandeel minderjarige kinderen dat leeft in een huishouden met een laag inkomen is het grootst in de wijk West. Hier leeft één op de vijf kinderen in armoede. Afgerond op honderdtallen gaat dit om ongeveer 700 kinderen. In de wijken Noord, Graafsepoort, Zuidoost, Binnenstad en Muntel/Vliert hebben minderjarige kinderen ook een groter armoederisico dan gemiddeld in 's-Hertogenbosch.

In Engelen, Rosmalen zuid en Empel kleinste aandeel kinderen in armoede

In Engelen leven naar verhouding de minste kinderen (0 tot en met 17 jaar) in armoede. Ook in Rosmalen zuid, Empel, Rosmalen noord, De Groote Wielen, Vinkel, Maaspoort en Nuland is het aandeel kinderen dat leeft in armoede lager dan het gemiddelde van 's-Hertogenbosch. In de meeste wijken nam het aandeel kinderen in armoede tussen 2014 en 2015 af. De grootste afname zien we in Engelen.

Figuur 10 Aandeel minderjarige kinderen (0 tot en met 17 jaar) in een huishouden met laag inkomen in 's-Hertogenbosch, per wijk in 2015 en 2014

Bron: CBS, Inkomensstatistiek 2015 – 2014

Leeswijzer:

In de wijk West woont 20 procent van de minderjarige kinderen in een huishouden met een laag inkomen.

4. Maatschappelijke participatie, welzijn en leefbaarheid

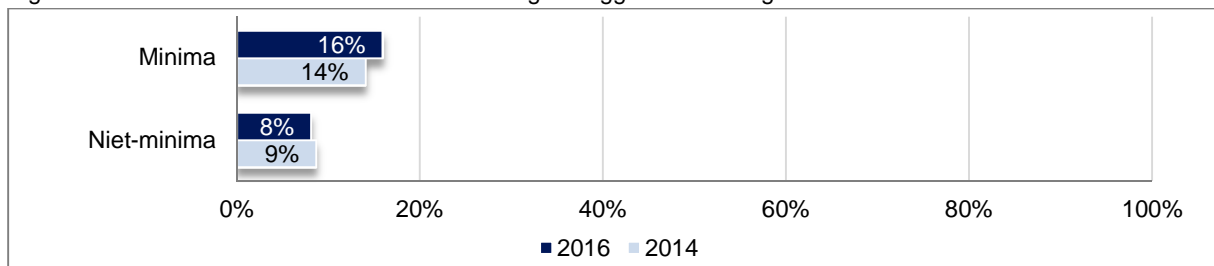
Dit hoofdstuk gaat over het welzijn en de maatschappelijke participatie van de minima in de gemeente 's-Hertogenbosch. De resultaten zijn afkomstig van verschillende onderzoeken die door de gemeente zijn uitgevoerd onder inwoners van 18 t/m 85 jaar.

4.1 Maatschappelijke participatie

Minima hebben minder sociale contacten dan niet-minima

Sociale contacten zijn belangrijk voor het welzijn van mensen. En familie, vrienden en goede kennissen vormen een vangnet waarbinnen mensen elkaar hulp en steun kunnen bieden. Negen procent van de minima geeft aan dat zij zelden of nooit contact hebben met familie, vrienden of kennissen. Bij niet-minima gaat het slechts om één procent. Minima vinden vaker dan niet-minima dat zij te weinig sociale contacten hebben. De resultaten van de groep minima in 2016 zijn vergelijkbaar met de resultaten van 2014.

Figuur 11 Aandeel inwoners dat – naar eigen zeggen – te weinig sociale contacten heeft

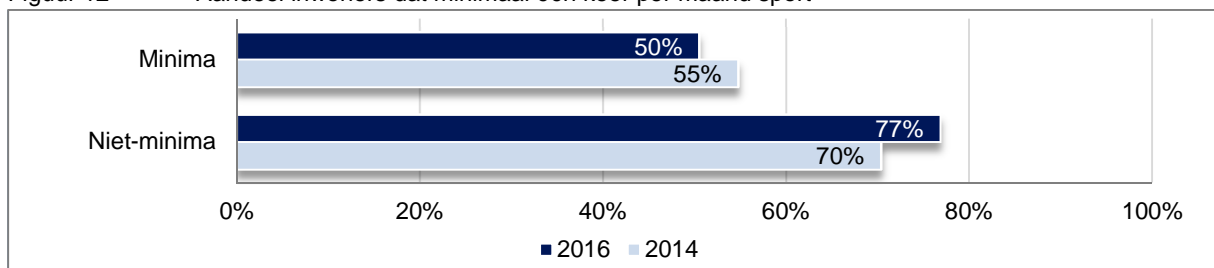

Bron: Enquête Sport en Welzijn 2014 en 2016

Toenemend verschil in sportdeelname tussen minima en niet-minima

41 procent van de minima geeft aan dat zij in het afgelopen jaar niet hebben gesport. Bij de groep niet-minima is dit aandeel een stuk lager, namelijk 15 procent. De helft van de minima sport minimaal maandelijks. Bij niet-minima ligt de sportdeelname hoger; ruim drie kwart sport minimaal maandelijks. Het verschil in sportdeelname tussen minima en niet-minima is de afgelopen jaren toegenomen. Verder zijn minima (17%) minder vaak lid van een sportvereniging dan niet-minima (33%).

Figuur 12 Aandeel inwoners dat minimaal één keer per maand sport

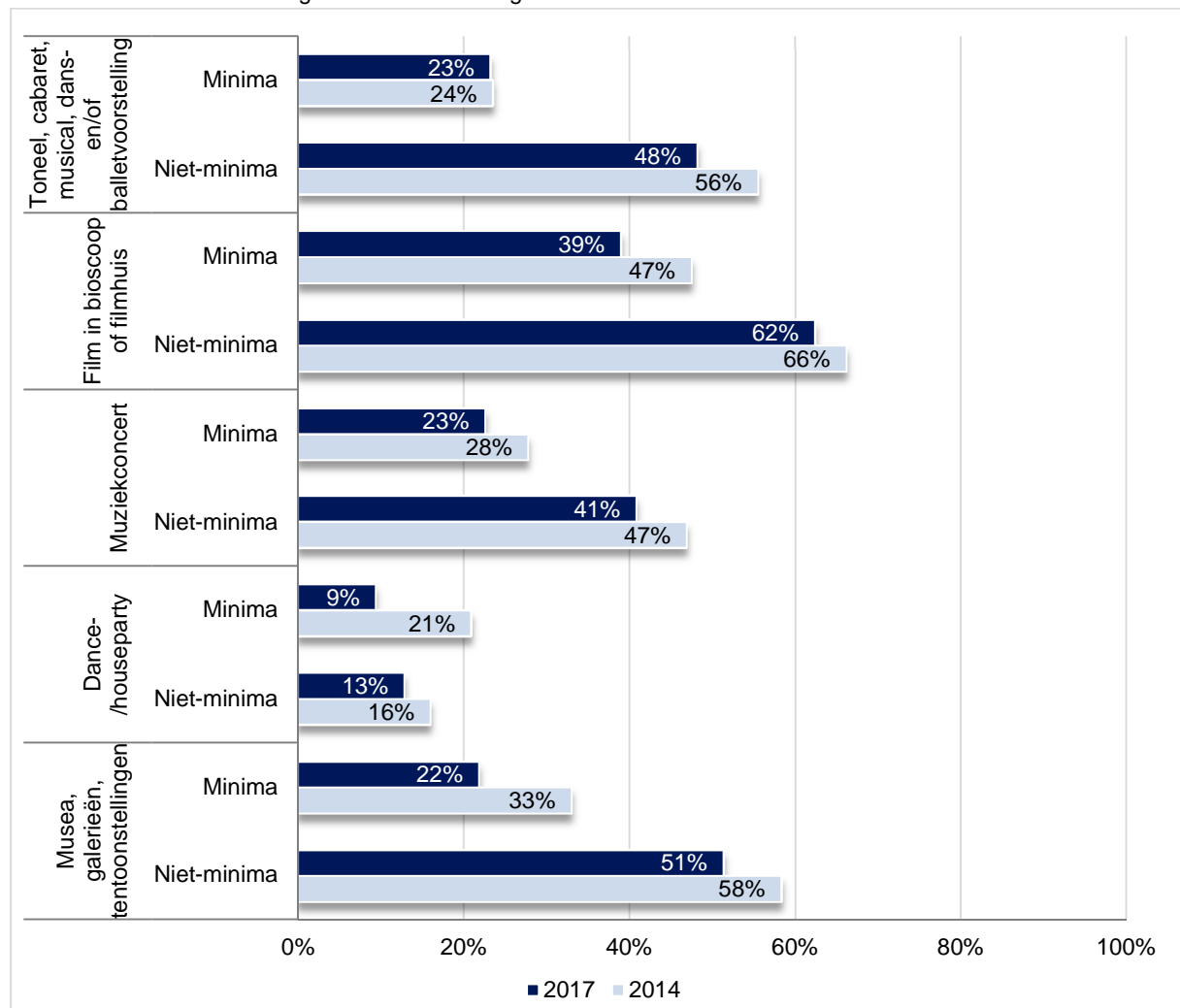

Bron: Sport en Welzijn 2014 en 2016

Minima bezoeken minder vaak culturele voorstellingen of activiteiten dan niet-minima

Minima bezoeken diverse soorten culturele voorstellingen of activiteiten minder dan niet-minima. Zo is het aandeel minima (23%) dat minstens één keer per jaar een toneel, cabaret, musical, dans- en/of balletvoorstelling bezoekt kleiner dan bij niet-minima (48%). In 2014 bezochten meer minima dan niet-minima een dance-/houseparty, in 2017 juist minder⁵. Verder bezoeken zowel niet-minima als minima in 2017 minder vaak een film in bioscoop of filmhuis, dance-/houseparty en musea, galerieën, tentoonstellingen dan in 2014.

Figuur 13 Aandeel inwoners dat de afgelopen 12 maanden minimaal één keer naar de volgende voorstellingen of activiteiten is geweest

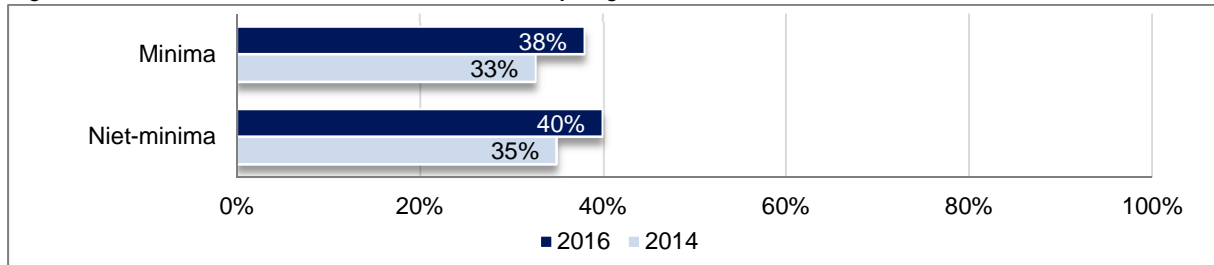
Bron: Sport en Welzijn 2014, Leefbaarheid en Veiligheid 2017

⁵ De vraagstelling is in 2017 anders dan in 2014. In 2014 is aan respondenten gevraagd hoe vaak zij in de afgelopen 12 maanden naar de volgende voorstellingen of activiteiten zijn geweest. De antwoordcategorieën bestonden uit: '0 keer', '1-5 keer', '6-11 keer', '12 keer of vaker'. In 2017 is aan respondenten gevraagd of zij in de afgelopen 12 maanden naar de volgende voorstellingen of activiteiten zijn geweest ('ja' / 'nee').

Aandeel vrijwilligers onder minima en niet-minima nagenoeg gelijk

Er is nauwelijks verschil in het aandeel minima (38%) en niet-minima (40%) dat wel eens vrijwilligerswerk doet. In de frequentie van het vrijwilligerswerk zien we wel verschil. Minima doen frequenter vrijwilligerswerk dan niet-minima. Zo doen zo'n drie op de tien minima minstens één keer per week vrijwilligerswerk. Bij niet-minima gaat het om twee op de tien.

Figuur 14 Aandeel inwoners dat wel eens vrijwilligerswerk doet

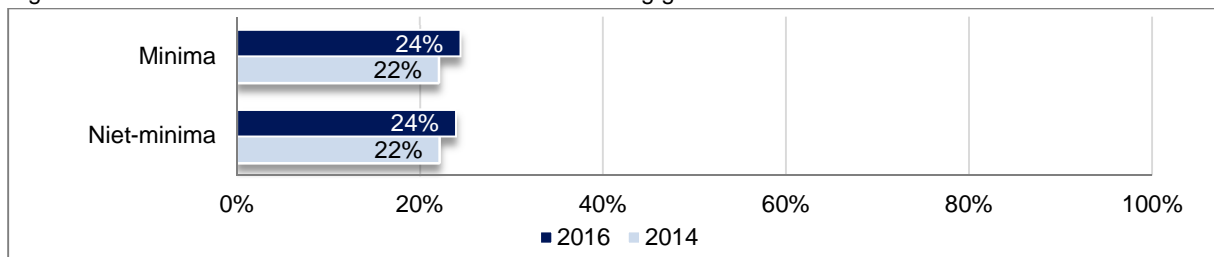

Bron: Enquête Sport en Welzijn 2014 en 2016

Ongeveer een kwart geeft wel eens mantelzorg

Iemand is mantelzorger als degene voor langere tijd en onbetaald zorgt voor een chronisch zieke, gehandicapte of hulpbehoevende partner, ouder, kind, ander familielid, buurtgenoot, vriend of kennis. Bijna een kwart van de inwoners van de gemeente 's-Hertogenbosch verleent wel eens mantelzorg. Hierbij is geen verschil tussen minima of niet-minima. Ook het aandeel mantelzorgers dat minimaal acht uur per week bezig is met de mantelzorg verschilt nauwelijks tussen minima (6%) en niet-minima (3%).

Figuur 15 Aandeel inwoners dat wel eens mantelzorg geeft

Bron: Enquête Sport en Welzijn 2014 en 2016

4.2 Welzijn

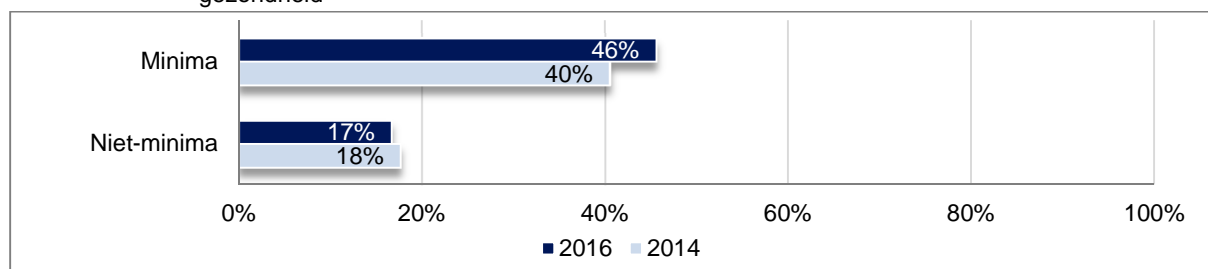
Gezondheidsverschillen naar inkomen

Verschillen in ervaren gezondheid hangen samen met inkomen (CBS, 2010; RIVM, 2010). Enerzijds hebben mensen met een laag inkomen minder geld voor een gezonde leefstijl. Denk aan voeding en huisvesting. Anderzijds zijn mensen met gezondheidsproblemen bijvoorbeeld niet altijd in staat om fulltime te werken en hebben daardoor een lager inkomen.

Minima vaker beperkt door hun gezondheid dan niet-minima

Minima zijn minder positief over hun eigen gezondheid dan niet-minima. Zo'n zes op de tien minima vinden de eigen gezondheid uitstekend of (zeer) goed. Bij niet-minima gaat het om negen op de tien. In 2016 (59%) beoordelen minder minima de eigen gezondheid als uitstekend of (zeer) goed dan in 2014 (69%). Minima voelen zich vaker licht tot ernstig beperkt door hun gezondheid (46%) dan niet-minima (17%). Bijvoorbeeld bij huishoudelijke taken of traplopen. Ook hebben minima vaker ernstig overgewicht dan niet-minima. 20 procent van de minima ten opzichte van 10 procent van de niet-minima.

Figuur 16 Aandeel inwoners dat in het dagelijks leven licht tot ernstig beperkt wordt door de eigen gezondheid

Bron: Sport en Welzijn 2014 en 2016

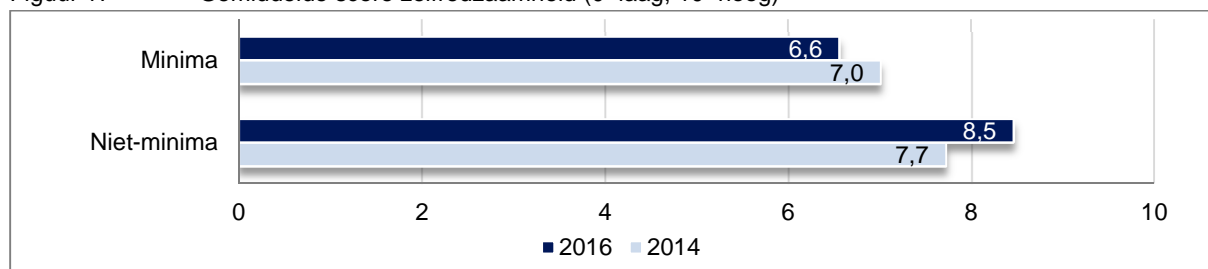
Minima geven iets lager cijfer voor geluk dan niet-minima

In de vragenlijst Leefbaarheid en Veiligheid (2017) is voor het eerst aan bewoners gevraagd of zij een rapportcijfer willen geven voor hoe gelukkig zij over het algemeen zijn met hun leven. Minima geven hier gemiddeld een rapportcijfer 7,5 voor. Het gemiddelde rapportcijfer van niet-minima is hoger. Zij geven gemiddeld een 8 voor hun geluk.

Niet-minima hebben groter gevoel van zelfredzaamheid dan minima

Zelfredzaamheid is gemeten aan de hand van drie stellingen: 'Ik kan alles goed aan', 'Ik kan prima voor mezelf opkomen' en 'Ik weet goed mijn recht te halen'. Hoe hoger de score op deze stellingen, hoe zelfredzamer iemand is. In 2016 hebben niet-minima (8,5) een hogere score voor zelfredzaamheid dan minima (6,6). Voor de minima is deze score in 2016 lager dan in 2014. In 2014 was dit nog een 7,0. De zelfredzaamheidsscore voor niet-minima is in 2016 (8,5) juist hoger dan in 2014 (7,7).

Figuur 17 Gemiddelde score zelfredzaamheid (0=laag, 10=hoog)

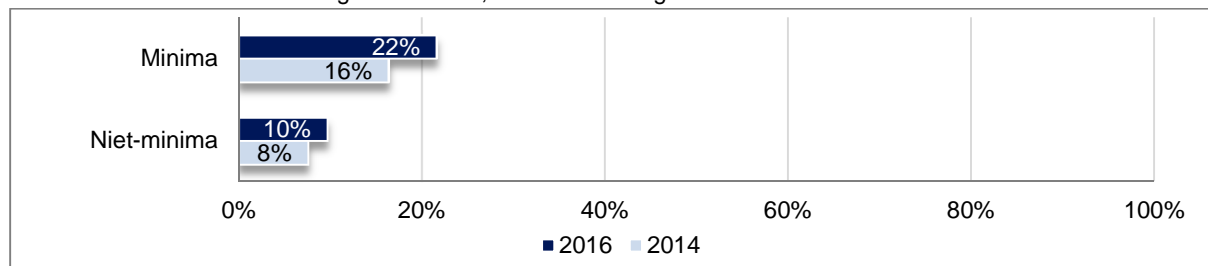

Bron: Sport en Welzijn 2014 en 2016

Minima gebruiken sociaal netwerk meer voor hulp en ondersteuning dan niet-minima

Twee derde van de minima kan voor hulp en ondersteuning in het dagelijks leven terecht bij familie, vrienden of kennissen. Bijvoorbeeld voor hulp bij huishoudelijke taken of het invullen van formulieren. Onder niet-minima is dit aandeel iets lager (61%), maar dit verschil is niet significant. Ongeveer twee op de tien minima kunnen bij hun sociaal netwerk terecht **én** krijgen hier ook regelmatig hulp en ondersteuning van. Bij niet-minima gaat het om één op de tien.

Figuur 18 Aandeel inwoners dat in het dagelijks leven regelmatig gebruik maakt van hulp en ondersteuning door familie, vrienden en/of goede kennissen

Bron: Enquête Sport en Welzijn 2014 en 2016

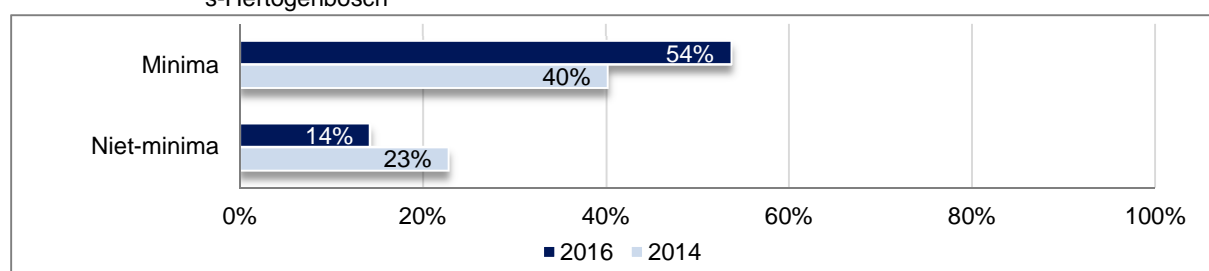
4.3 Wijkpleinen en informatie

Inwoners die vragen hebben over wonen, zorg, welzijn of inkomen kunnen daarvoor onder andere terecht bij (één van de) wijkpleinen. In de gemeente 's-Hertogenbosch zijn sinds 2012 zeven wijkpleinen.

Bekendheid en gebruik wijkpleinen toegenomen onder minima

Drie op de tien inwoners van de gemeente 's-Hertogenbosch is bekend met (één van de) wijkpleinen. Deze bekendheid is onder minima groter dan onder niet-minima (46% versus 27%). Van de minima die bekend is met (één van de) wijkpleinen, heeft meer dan de helft er wel eens gebruik van gemaakt. Onder niet-minima is dit gebruik veel lager, namelijk 14 procent. Vergeleken met 2014 maken meer minima gebruik van (één van de) wijkpleinen. Onder niet-minima is dit gebruik vergeleken met 2014 juist afgenomen.

Figuur 19 Aandeel inwoners dat wel eens gebruikt maakt van (één van de) wijkpleinen in 's-Hertogenbosch

Bron: Enquête Sport en Welzijn 2014 en Leefbaarheid 2016

Behoeftte aan informatie en advies groter onder minima dan onder niet-minima

Aan inwoners is voor verschillende onderwerpen gevraagd of zij weten waar zij terecht kunnen voor informatie of advies. Eén van de antwoorden was 'nee, maar ik zou het wel willen weten'. Het blijkt dat voor veel onderwerpen minima dit antwoord vaker geven dan niet-minima. Onder minima is de behoefte aan informatie en advies dus veelal groter dan onder niet-minima.

- Zo'n drie op de tien minima weten niet waar zij moeten zijn voor informatie en advies over inkomen en inkomensondersteuning, terwijl ze dit wel graag willen weten. Bij niet-minima gaat het om ongeveer één op de tien.
- De gemeente faciliteert voor bewoners ondersteuning bij vrijwilligerswerk. Ongeveer een kwart van de minima weet dit niet, maar heeft wel behoefte aan dergelijke ondersteuning. Dit aandeel is lager bij niet-minima (14%).
- Van de groep minima weten zo'n twee op de tien niet de weg naar informatie over sporten en bewegen, maar heeft hier wel behoefte aan. Bij niet-minima gaat het om één op de tien.
- Minima weten ongeveer even goed de weg naar informatie over diverse Wmo-voorzieningen dan niet-minima. Ditzelfde geldt voor informatie over ondersteuning voor mantelzorgers en opgroei- en opvoedingsondersteuning voor ouders.

4.4 Leefbaarheid in de buurt

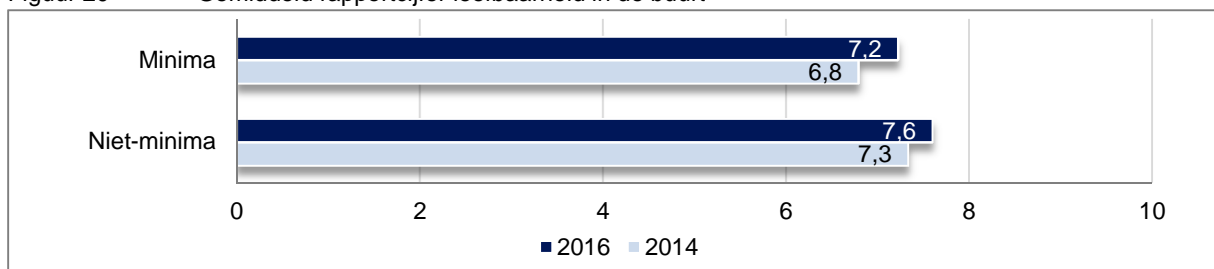
Minima beoordelen de leefbaarheid in hun buurt iets lager dan niet-minima

Zowel minima als niet-minima beoordelen de leefbaarheid in de buurt waarin ze wonen gemiddeld iets beter dan in 2014. Hierbij is het gemiddelde rapportcijfer van minima (7,2) lager dan dat van de niet-minima (7,6). Van de minima geeft 63 procent aan zich medeverantwoordelijk te voelen voor de leefbaarheid in de buurt. Dit is lager dan onder de niet-minima (76%).

Minima doen minder vaak mee aan sociale activiteiten in de buurt

In 2016 deed een kwart van de minima mee aan sociale activiteiten in de buurt, zoals een straat- of buurtfeest, straatspeeldag, buurtdiner of wandelactiviteit. Acht procent hielp ook mee met de organisatie van deze activiteiten. Onder niet-minima was het aandeel dat meedeed met deze activiteiten (37%) en meehielp met de organisatie ervan (15%) groter dan onder de minima.

Figuur 20 Gemiddeld rapportcijfer leefbaarheid in de buurt

Bron: Enquête Leefbaarheid 2014 en 2016

5. Kinderen in minima huishoudens

In 2015 groeiden 2.700 kinderen in de gemeente 's-Hertogenbosch op in een gezin met een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dit is 9,4 procent van alle kinderen in de gemeente. In dit hoofdstuk staan de kinderen centraal die wonen in minima gezinnen. De resultaten in dit hoofdstuk komen uit vragenlijsten die de gemeente tweejaarlijks uitzet onder ouders. Hierin komen onderwerpen aan bod als gezondheid, sporten en opvoeding.

5.1 Gezondheid

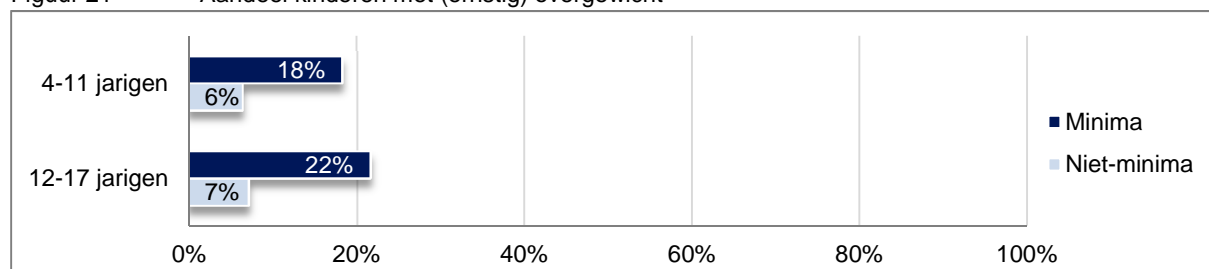
Gezondheidsbeleving en geluk

Ouders van minima gezinnen geven minder vaak aan dat hun kind een (zeer) goede gezondheid heeft dan ouders van niet-minima gezinnen. Het merendeel van de ouders denkt dat hun kind zich meestal (zeer) gelukkig voelt. Onder ouders van 4-11 jarigen in minima gezinnen (97%) is dit aandeel hoger dan bij leeftijdsgenoten in niet-minima gezinnen (92%). Dit geldt niet voor 12-17 jarigen. Hierbij geven ouders van niet-minima gezinnen vaker aan dat hun kind zich (zeer) gelukkig voelt dan ouders van minima gezinnen.

In minima gezinnen hebben kinderen vaker (ernstig) overgewicht

Kinderen uit minima gezinnen hebben vaker (ernstig) overgewicht vergeleken met kinderen uit niet-minima gezinnen. Het gaat om ongeveer 1 op 5 minderjarige kinderen uit minima gezinnen. Dit aandeel is ten opzichte van 2015 wel afgenomen.

Figuur 21 Aandeel kinderen met (ernstig) overgewicht

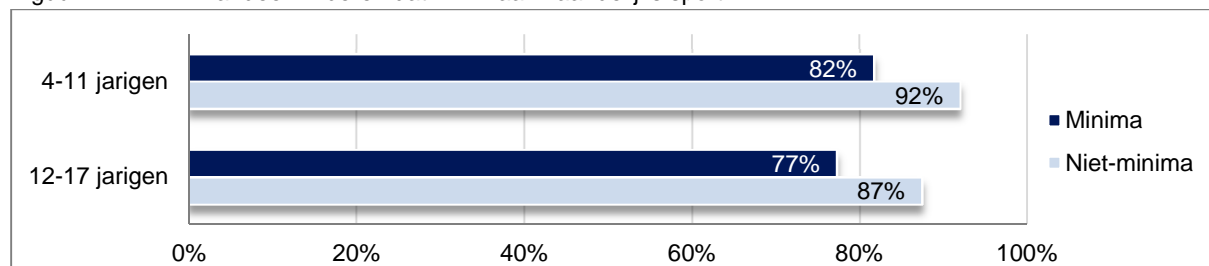
Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

5.2 Sport

In minima gezinnen sporten kinderen minder

Kinderen van 4-17 jaar in minima gezinnen sporten minder vaak dan kinderen in niet-minima gezinnen. De resultaten van 2017 zijn vergelijkbaar met 2015. Kinderen van 12-17 jaar in niet-minima gezinnen zijn vaker lid van een sportvereniging dan 12-17 jarigen in minima gezinnen (77% versus 45%). Dit zien we ook bij 4-11 jarigen (79% versus 53%). Ook hierbij zijn er nauwelijks verschillen met 2015.

Figuur 22 Aandeel kinderen dat minimaal maandelijks sport

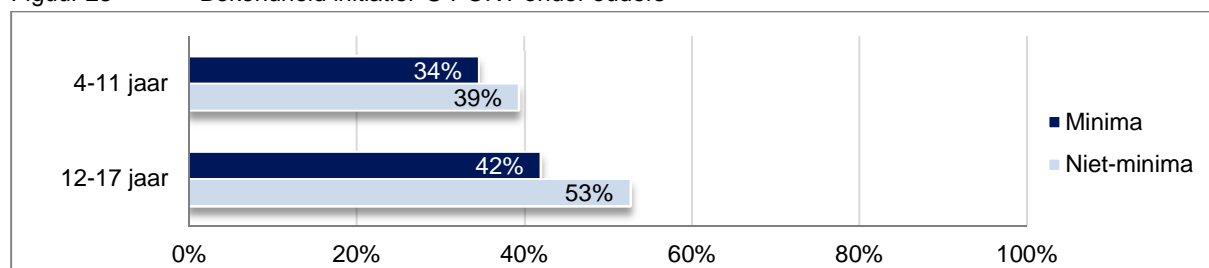

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

Bekendheid initiatief 'S-PORT onder ouders van 12-17 jarigen toegenomen

'S-PORT is een initiatief van de gemeente 's-Hertogenbosch om sport onder inwoners te stimuleren. De website www.s-port.nl geeft een overzicht van alle sporten, activiteiten en contactgegevens. Deze website is bij ouders van 4-11 jarigen uit minima en niet-minima gezinnen ongeveer even bekend (34% versus 39%). Bij ouders van 12-17 jarigen is de bekendheid in niet-minima gezinnen (53%) iets groter dan in minima gezinnen (42%). Vergeleken met de vorige meting is de bekendheid met de website www.s-port.nl onder ouders van 12-17 jarigen toegenomen. Zowel in minima gezinnen (van 22% naar 42%) als in niet-minima gezinnen (van 34% naar 53%).

Figuur 23 Bekendheid initiatief 'S-PORT onder ouders

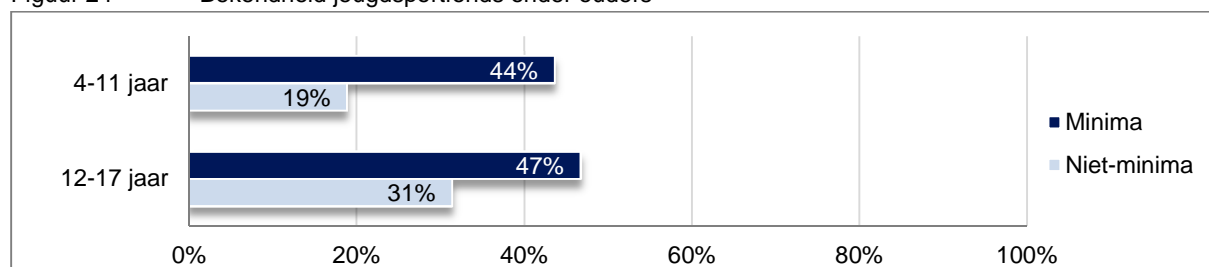
Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

Ruim vier op de tien minima gezinnen zijn bekend met jeugdsportfonds

Het jeugdsportfonds is bedoeld voor financiële bijdragen aan kinderen van ouders met een minimuminkomen, zodat deze kinderen de mogelijkheid krijgen om te sporten.

Zowel bij ouders van 4-11 jarigen als bij ouders van 12-17 jarigen is de bekendheid met het jeugdsportfonds groter in minima gezinnen dan in niet-minima gezinnen.

Figuur 24 Bekendheid jeugdsportfonds onder ouders

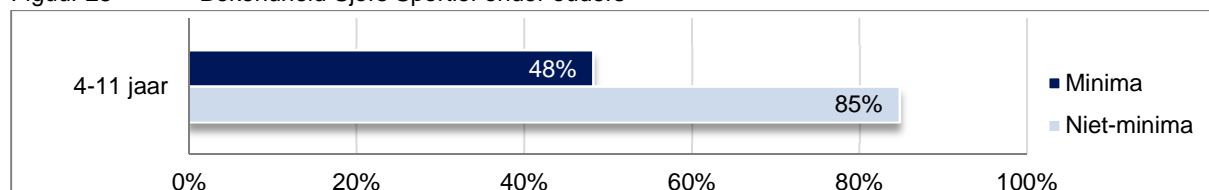

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

Toenemende bekendheid met Sjors Sportief

Sjors Sportief is een initiatief van Cultuur- & Sportstimulering Nederland. Het brengt kinderen in aanraking met naschoolse kennismakingscursussen van sportverenigingen in de gemeente. 85 procent van de ouders van 4-11 jarigen in niet-minima gezinnen is bekend met Sjors Sportief. In minima gezinnen is Sjors Sportief minder bekend (48%). Desondanks is de bekendheid voor beide groepen toegenomen vergeleken met de vorige meting.

Figuur 25 Bekendheid Sjors Sportief onder ouders

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

5.3 Opvoeding en opgroeien

De gemeente 's-Hertogenbosch vindt het belangrijk dat vragen, (opvoedings-)zorgen en problemen vroegtijdig worden gesignaleerd. De gemeente streeft ernaar dat ouders zoveel mogelijk zelf of met hulp uit hun sociale omgeving opvoedingsvragen kunnen oplossen. Voor ouders die zich (tijdelijk) niet zelf of met hun omgeving kunnen redden, is er hulp en (specialistische) ondersteuning op maat mogelijk.

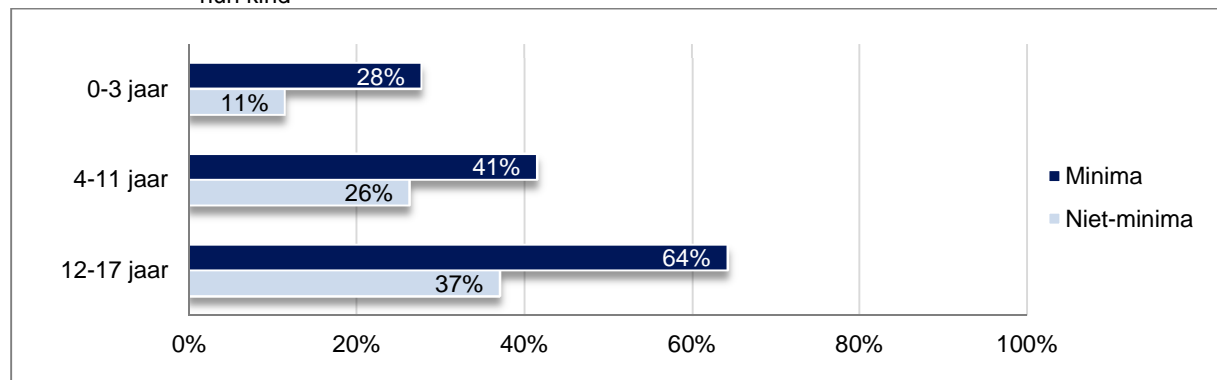
5.3.1 Zorgen maken

Aan ouders⁶ is een reeks aspecten voorgelegd met de vraag of zij zich hierover niet, soms of vaak zorgen maken bij hun kind. De aspecten variëren van driftbuien, rusteloosheid, onzekerheid tot gepest worden, eenzaamheid, schoolprestaties en het gebruik van smartphone/tablet en (spel)computer.

Ouders uit minima gezinnen maken zich vaker zorgen over hun kind

Er is gekeken naar het aandeel ouders dat zich minimaal over één aspect van de ontwikkeling van hun kind vaak zorgen maakt. Voor alle leeftijdsgroepen geldt dat ouders in minima gezinnen zich vaker zorgen maken dan ouders in niet-minima gezinnen. Naarmate het kind ouder wordt, zien we dat ouders zich vaker zorgen maken over de ontwikkeling van hun kind. Dit geldt zowel voor minima gezinnen als niet-minima gezinnen. Een vergelijking in de tijd is niet mogelijk, omdat er in 2017 andere aspecten zijn voorgelegd aan de ouders dan in 2015.

Figuur 26 Aandeel ouders dat zich vaak zorgen maakt over tenminste één aspect van de ontwikkeling van hun kind⁷

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

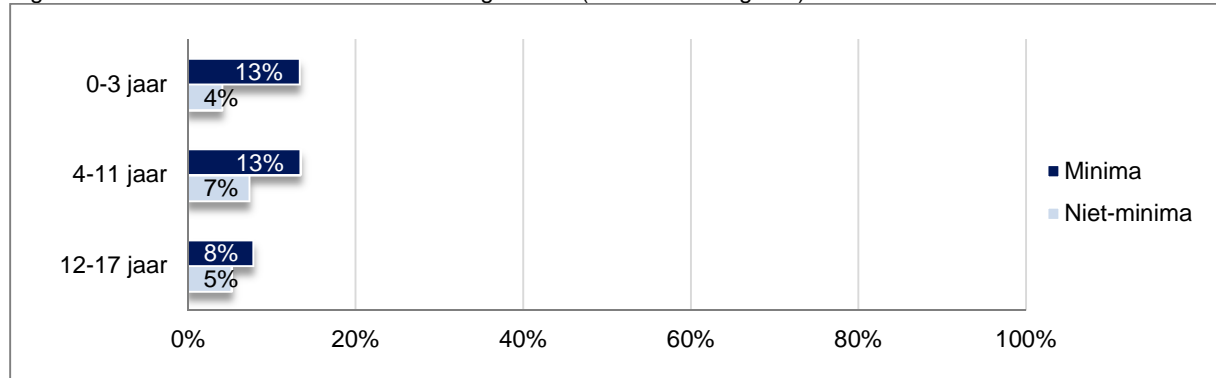
⁶ Voor ouders van 0-1,5 jarigen en ouders van 1,5-3 jarigen zijn geen resultaten gepresenteerd, door een te laag aantal minima ouders per leeftijdscategorie.

⁷ Bij 12-17 jarigen zijn meer aspecten bevroegd dan bij 4-11 jarigen. Hierdoor zijn de cijfers niet één op één met elkaar te vergelijken.

Ouders van 0-3 jarigen in minima gezinnen ervaren hun zorgen vaker als zeer belastend

Aan ouders die zich zorgen maken over de ontwikkeling van hun kind, is gevraagd in hoeverre zij deze zorgen als belastend ervaren. Vooral bij ouders van 0-3 jarigen zien we dat ouders van minima gezinnen de zorgen meer belastend vinden dan ouders van niet-minima gezinnen. Bij ouders van 4-11 jarigen zien we ook een verschil tussen minima en niet-minima, maar dit is niet significant. Bij de ouders van 12-17 jarigen is er nauwelijks verschil tussen de minima en niet-minima.

Figuur 27 Aandeel ouders dat de zorgen over (de ontwikkeling van) hun kind zeer belastend vindt

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

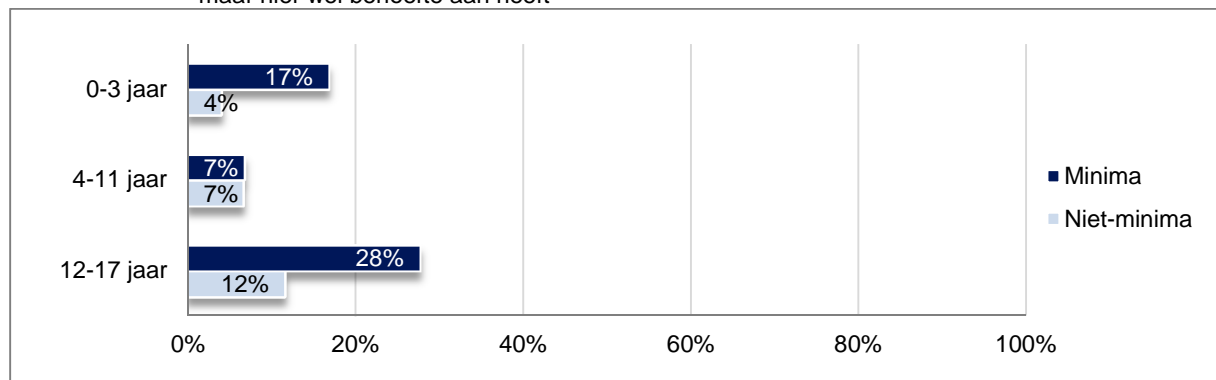
5.3.2 Ondersteuning bij de opvoeding

Aan ouders die zich zorgen maken over (de ontwikkeling van) hun kind is gevraagd of zij daarvoor hulp, advies of ondersteuning hebben gekregen. Bijvoorbeeld van familie, vrienden, de huisarts, school of een andere instantie.

Vooral ouders van 0-3 jarigen en 12-17 jarigen in minima gezinnen geven aan dat ze geen hulp krijgen, maar dit wel willen

- Zeven procent van de ouders van 4-11 jarigen geeft aan geen hulp, advies of ondersteuning te hebben gekregen, terwijl zij dit wel graag zouden willen. Bij deze leeftijdscategorie is er geen verschil tussen minima en niet-minima gezinnen. Vergeleken met 2015 nam dit aandeel voor niet-minima gezinnen toe en voor minima gezinnen af.
- Ouders van 0-3 jarigen en 12-17 jarigen in minima gezinnen geven meer dan ouders van niet-minima gezinnen aan geen hulp, advies of ondersteuning te hebben gekregen, terwijl zij hier wel behoefte aan hadden. Dit verschil is ten opzichte van 2015 groter geworden.

Figuur 28 Aandeel ouders dat het afgelopen geen hulp, advies of ondersteuning kreeg bij hun zorgen, maar hier wel behoefte aan heeft

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

Ouders van 12-17 jarigen in minima gezinnen kunnen minder vaak terecht bij sociaal netwerk

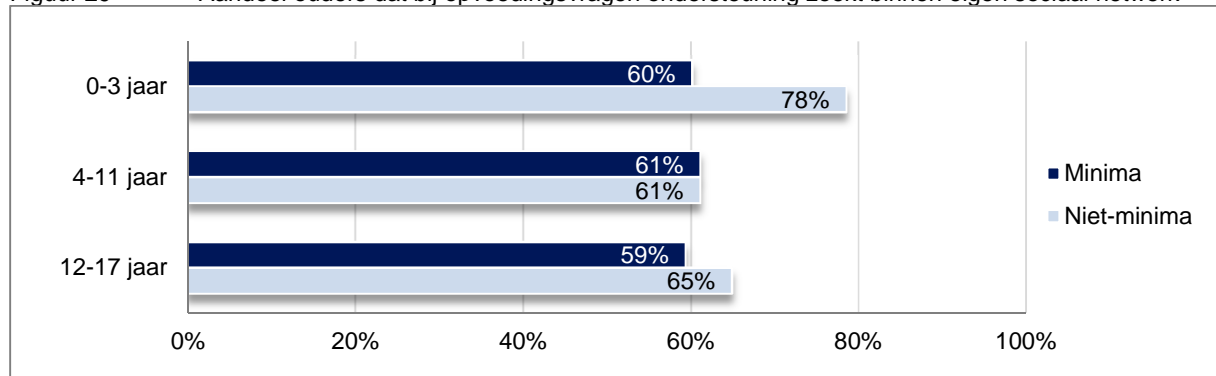
- Ruim acht op de tien ouders van 4-11 jarigen geven aan dat zij voor hulp, advies of ondersteuning terecht kunnen bij familie, vrienden of buurtgenoten. Hierbij is geen verschil tussen minima en niet-minima gezinnen.
- Bij 12-17 jarigen is er wel een verschil tussen minima en niet-minima gezinnen. Zo'n acht op de tien ouders in niet-minima gezinnen kunnen voor hulp, advies en ondersteuning terecht bij familie, vrienden of buurtgenoten; tegenover zo'n zeven op de tien ouders in minima gezinnen.

De resultaten zijn in grote lijnen vergelijkbaar met de vorige meting in 2015.

Ouders van 0-3 jarigen uit minima-gezinnen zoeken minder vaak hulp binnen hun sociaal netwerk

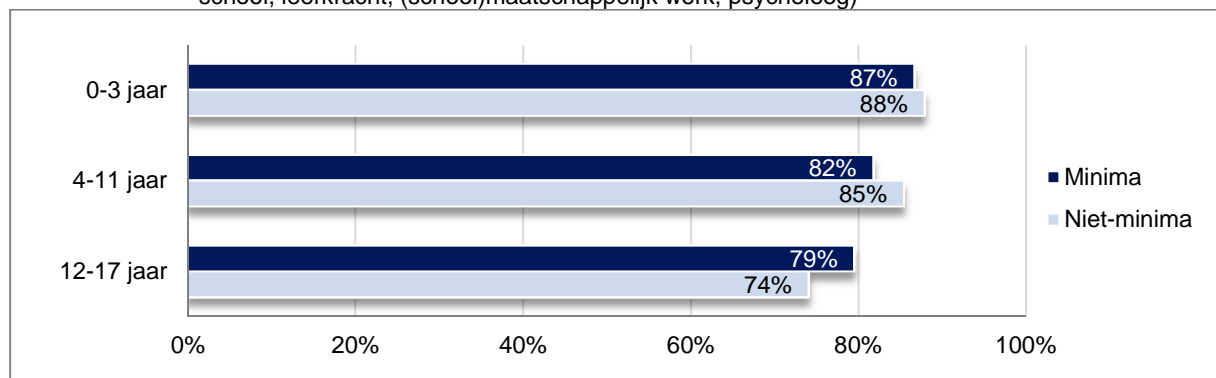
Als ouders hulp of ondersteuning zoeken voor opvoedingsvragen kunnen zij dit doen bij hun eigen sociaal netwerk (familie, vrienden, buren) of bij (een) instantie(s). Ouders van 0-3 jarigen in minima gezinnen zoeken minder vaak hulp binnen hun sociaal netwerk, dan ouders in niet-minima gezinnen. Het aandeel dat hulp zoekt bij instanties is ongeveer gelijk. Zes op de tien ouders van 4-11 jarigen zoeken bij opvoedingsvragen hulp binnen het eigen sociaal netwerk. Ruim acht op de tien vraagt wel eens hulp bij een instantie, zoals de huisarts of een intern begeleider van school. Er is nauwelijks verschil tussen minima en niet-minima gezinnen. Dit geldt ook voor ouders van 12-17 jarigen.

Figuur 29 Aandeel ouders dat bij opvoedingsvragen ondersteuning zoekt binnen eigen sociaal netwerk

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

Figuur 30 Aandeel ouders dat ondersteuning zoekt bij instanties (zoals huisarts, intern begeleider van school, leerkracht, (school)maatschappelijk werk, psycholoog)

Bron: Enquête Kind & Opvoeding 2017

6. Inkomensondersteunende regelingen

Dit hoofdstuk geeft inzicht in het gebruik van de inkomensondersteunende regelingen van de gemeente 's-Hertogenbosch. In dit hoofdstuk gaat het om het gebruik per regeling. Eventueel kunnen kinderen of gezinnen van meerdere regelingen gebruik maken.

Er wordt onderscheid gemaakt in algemene regelingen, die voor alle inwoners met een laag inkomen gelden, en regelingen specifiek voor kinderen en gezinnen.

6.1 Algemene regelingen

In 2017 voor de meeste regelingen een eerste daling na een jarenlange stijging

Van 2013 t/m 2016 zagen we voor vrijwel alle inkomensondersteunende regelingen een toename in het aantal aanvragen of gebruikers. In 2017 zien we voor het eerst dat de aantallen dalen. Dit geldt niet voor de kwijtscheldingen van de gemeentelijke belastingen. Daarvoor zet de stijgende trend van de afgelopen jaren zich ook in 2017 voort. Voor de uitgifte van voedselpakketten zagen we begin 2016 al een dalende trend inzetten. De uitgifte is nu redelijk stabiel. Hierna wordt ingegaan op de ontwikkelingen per regeling. De cijfers staan in tabel 6.

Bijzondere bijstand

Bijzondere bijstand is er voor bijzondere en noodzakelijke kosten voor huishoudens met een laag inkomen. Ook biedt de bijzondere bijstand financiële ondersteuning aan huishoudens die te maken hebben met een langdurig laag inkomen. De regeling is voor iedereen met een laag inkomen en weinig vermogen. Dus ook voor personen met een minimumloon of AOW. Het kan zijn dat een eigen bijdrage wordt gevraagd. Dit is afhankelijk van het inkomen en spaargeld. In 2017 waren er 7.424 toegekende aanvragen voor individuele bijzondere bijstand. Het ging om 4.148 unieke personen. Eén persoon kan meerdere aanvragen doen. Van 2013 tot 2016 nam het aantal toegekende aanvragen voor bijzondere bijstand toe, vanaf 2017 zien we voor het eerst een afname.

Tabel 6 Gebruik inkomensondersteunende regelingen in de gemeente 's-Hertogenbosch

Regeling	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal toegekende aanvragen individuele bijzondere bijstand	6971	7221	8.000	8.190	7.424
Aantal deelnemers collectieve zorgverzekering	4.697	4.140	5.806	5.806	5.723
Aantal huishoudens met kwijtschelding gemeentelijke belastingen	3.964	4.135	4.377	4.566	4.896
Aantal huishoudens dat gebruik maakt van individuele inkomensvoetstuk	2.085	2.178	2.256	2.357	2.235
Aantal bijstandsuitkeringen in het kader van de Participatiewet	3.447	3.577	3.701	3.794	3.626

Bron: afdelingen SIM MO-WXL en Belastingen

Collectieve zorgverzekering

De gemeente 's-Hertogenbosch biedt samen met twee zorgverzekeraars een collectieve zorgverzekering aan. Personen met een netto-inkomen tot 130% van de bijstandsnorm en weinig vermogen, kunnen hiervan gebruik maken. Het inkomen van de partner telt daarbij ook mee. De persoon krijgt korting op de zorgpakketten en de gemeente betaalt mee aan de premie. De zorgverzekeraar accepteert de aanvraag, ongeacht de gezondheid van iemand. Verder heeft elke volwassene een eigen polis en staan de kinderen bij hun ouder(s) ingeschreven. Het gebruik van de collectieve zorgverzekering nam tussen 2013 en 2016 toe van 4.697 unieke deelnemers naar 5.806 deelnemers. In 2017 zien we een lichte daling. Het aantal deelnemers was toen 5.723.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Huishoudens met een laag inkomen en weinig vermogen kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van rioolheffing, afvalstoffenheffing en (on)roerende zaakbelasting. Zij hoeven deze belastingen dan niet te betalen. Indien er sprake is van kwijtschelding van gemeentelijke belastingen, worden de waterschapbelastingen veelal ook kwijtgescholden. Het aantal huishoudens waarvan de gemeentelijke belastingen zijn kwijtgescholden is toegenomen van 3.964 in 2013 naar 4.896 in 2017.

Individuele inkomenstoeslag

Sinds 1 januari 2015 vervangt de individuele inkomenstoeslag de langdurigheidstoeslag. Het is een geldbedrag dat de gemeente 's-Hertogenbosch eenmaal per jaar toekent aan personen die drie jaar achter elkaar een inkomen hebben op bijstandsniveau. De persoon is 21 jaar of ouder, maar niet ouder dan de AOW-leeftijd. Hij of zij heeft weinig spaargeld en geen zicht op een hoger inkomen. De individuele inkomenstoeslag wordt elk jaar opnieuw vastgesteld. Het inkomen van de partner telt ook mee. Het geldbedrag is vrij te besteden. Tussen 2013 en 2016 nam het aantal huishoudens dat gebruik maakt van individuele inkomenstoeslag toe van 2.085 naar 2.357. In 2017 is er voor het eerst een daling te zien. Het ging in dat jaar om 2.235 huishoudens.

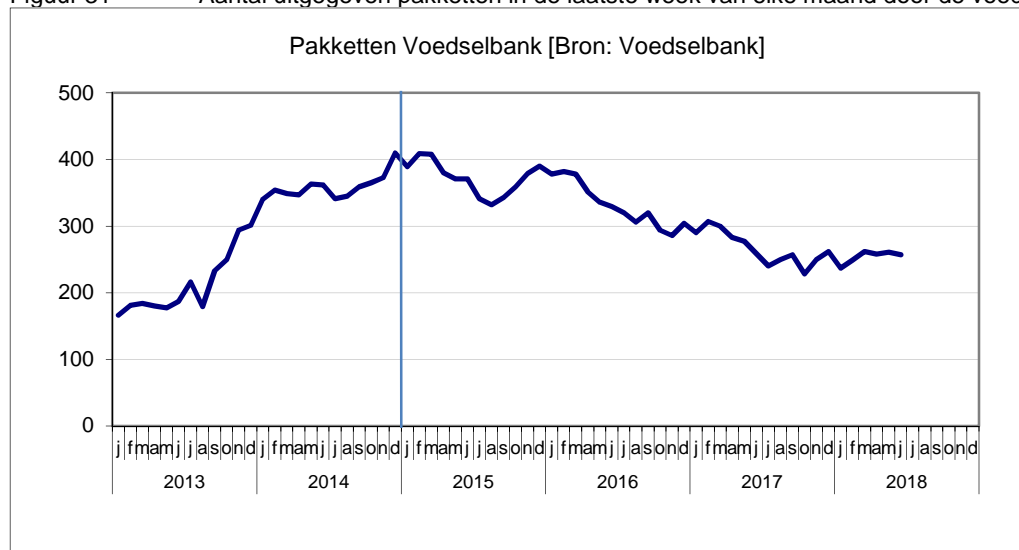
Bijstandsuitkering in het kader van de Participatiewet

Vanaf januari 2015 valt iedereen die kan werken maar daarbij ondersteuning nodig heeft, onder de Participatiewet. Deze wet heeft een aantal bestaande wetten vervangen, namelijk de Wet Werk en Bijstand (WWB), de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) en een groot deel van de Wet Werk en Arbeidsondersteuning Jonggehandicapten (Wajong). Indien nodig kunnen inwoners terugvallen op een bijstandsuitkering. Na een jarenlang groei zien we vanaf medio 2017 een afname in het aantal bijstandsuitkeringen. Eind 2017 zijn er 3.626 lopende bijstandsuitkeringen. De meest recente cijfers laten zien dat deze afname in 2018 verder doorzet.

Voedselbank

In de gemeente 's-Hertogenbosch is sinds begin 2016 het aantal door de Voedselbank uitgedeelde voedselpakketten afgenomen. In januari 2016 ging het nog om 378 pakketten in één week. Een jaar later ging het om 290 uitgedeelde pakketten in één week en in januari 2018 om 237 pakketten. Vanaf medio 2017 is de uitgifte van voedselpakketten redelijk stabiel. Uitgangspunt van de voedselbank is dat er per huishouden één pakket wordt verstrekt.

Figuur 31 Aantal uitgegeven pakketten in de laatste week van elke maand door de voedselbank

Bron: voedselbank

6.2 Regelingen specifiek voor kinderen en gezinnen

Er zijn een aantal regelingen die specifiek zijn voor kinderen of gezinnen. Deze worden in dit hoofdstuk toegelicht.

Stichting Leergeld

Stichting Leergeld richt zich op gezinnen met kinderen van 4 tot 18 jaar. Voor kinderen van het basisonderwijs vergoedt Stichting Leergeld binnen- en buitenschoolse activiteiten. Bijvoorbeeld een schoolreisje, schoolkamp en de ouderbijdrage. Voor kinderen die naar de eerste klas van het voortgezet onderwijs gaan, kent Stichting Leergeld 's-Hertogenbosch een fietsregeling. De ouders of verzorgers kunnen zelf een aanvraag doen, maar ook personen die iemand kennen uit de doelgroep (zoals professionals) kunnen dit doen. Mits het betreffende gezin hier toestemming voor heeft gegeven. Het aantal toegekende aanvragen door Stichting Leergeld schommelt de afgelopen jaren. In 2017 ging het in totaal om 2.139 toegekende aanvragen.

Tabel 7 Aantal toegekende aanvragen door Stichting Leergeld in 's-Hertogenbosch

	2014	2015	2016	2017
Stichting Leergeld	1.922	1.781	2.299	2.139

Bron: Stichting Leergeld

Jeugdportfonds en Jeugdcultuurfonds

Het Jeugdportfonds en Jeugdcultuurfonds ondersteunen kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar die om financiële redenen niet kunnen sporten of kunnen deelnemen aan culturele activiteiten. Professionals die werken met deze kinderen verzorgen de aanvragen en doen een inkomenstoets. Dat kan bijvoorbeeld zijn een leerkracht, een medewerker van Juvans, of iemand van Stichting Leergeld. Het geld gaat rechtstreeks naar de sport- of culturele instellingen of personen die de kunsteducatie verzorgen. Ouders of verzorgers hoeven zelf geen aanvraagformulieren in te vullen of bonnetjes te bewaren. Het aantal toegekende aanvragen door Jeugdportfonds nam tussen 2011 en 2017 fors toe. In 2016 was er een kleine afname ten opzichte van 2015, maar in 2017 lag het aantal toegekende aanvragen weer ver boven dat van 2015. Voor het Jeugdcultuurfonds zien we tussen 2011 en 2016 een toename. In 2017 is er voor het eerst sprake van een lichte afname van het aantal toegekende aanvragen. Voor sommige kinderen is meerdere malen per jaar een financiële bijdrage verstrekt. Bijvoorbeeld eerst voor sportcontributie en later in dat jaar voor nieuwe voetbalschoenen.

Tabel 8 Aantal toegekende aanvragen door Jeugdportfonds en Jeugdcultuurfonds in 's-Hertogenbosch

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jeugdportfonds	526	590	615	672	712	693	938
Jeugdcultuurfonds	76	100	125	124	162	195	173

Bron: Stichting Jeugdportfonds en Stichting Jeugdcultuurfonds

Stichting Weekje Weg

Ook verstrekt de gemeente 's-Hertogenbosch elk jaar een subsidie aan Stichting Weekje Weg. Daarmee wordt een vakantieweek mogelijk gemaakt voor 20 gezinnen uit 's-Hertogenbosch met kinderen in de leeftijd tot 12 jaar. Het gaat ieder jaar om 20 andere gezinnen. Deze gezinnen hebben een inkomen onder het sociaal minimum. Het gaat om groepsvakanties die begeleid worden door vrijwilligers. Maatschappelijk werk, jeugdzorg en scholen kunnen gezinnen aandragen voor de vakantieweek.

Computerregeling

Voor kinderen in het voortgezet onderwijs is er een computerregeling. Een computer is niet meer weg te denken uit het onderwijs. Ook voor huiswerk hebben schoolgaande kinderen een computer nodig. Met de computerregeling wil men achterstanden voorkomen van kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen ten opzichte van andere kinderen in het voortgezet onderwijs. Het aantal via de computerregeling aangeschafte computers is toegenomen van 134 in 2013 naar 144 in 2015. In 2016 en 2017 zien we weer een lichte afname. Het gaat om het aantal nieuw toegekende aanvragen in dat jaar, niet om het totaal aantal kinderen of gezinnen dat gebruik maakt van een computer via de computerregeling. Gezinnen die de computer bijvoorbeeld in 2015 hebben aangeschaft, kunnen hier in 2016 en 2017 nog steeds gebruik van maken. Zij tellen in de cijfers van 2016 en 2017 echter niet mee.

Tabel 9 Aantal toegekende aanvragen computerregeling

	2013	2014	2015	2016	2017
Computerregeling kinderen (aantal aangeschafte computers)	134	120	144	100	97

Bron: CivSam

7. Huishoudens met schulden

In dit hoofdstuk staat het onderwerp schulden centraal. Zo gaat het over het aandeel huishoudens in 's-Hertogenbosch dat schulden heeft. En over de risicogroepen die meer kans hebben om in de schulden terecht te komen. Tot slot zijn een aantal cijfers opgenomen over het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van de gemeente.

7.1 Resultaten digipanel

Eind 2018 is er onder de leden van het Digipanel van 's-Hertogenbosch een vragenlijst uitgezet over schuldenproblematiek. In de vragenlijst zijn vragen gesteld over de financiële situatie van de inwoners, een eventuele schuldensituatie en of men hulp krijgt bij het oplossen van schulden. Eenzelfde meting is uitgevoerd in 2012.

Twee op de tien huishoudens hebben moeite met rondkomen

Van alle huishoudens hebben twee op de tien moeite met rondkomen, drie procent heeft hier grote moeite mee. In 2018 zijn er minder huishoudens die moeilijk kunnen rondkomen dan in 2012. Moeite met rondkomen komt vooral voor onder minima, eenoudergezinnen en huishoudens met een bijstands- of arbeidsongeschiktheidsuitkering. In de Graafsepoort wonen meer huishoudens die moeite hebben met rondkomen dan in andere wijken. Dit was bij de meting in 2012 ook al zo.

Zo'n twee op de tien huishoudens hebben schulden

In 2018 hebben bijna twee op de tien huishoudens uit het Digipanel schulden. Dit aandeel is nauwelijks veranderd ten opzichte van 2012. En is vergelijkbaar met het landelijke beeld. Vijf procent van de digipanelleden heeft te maken met risicovolle schulden, 1,3 procent heeft (zeer) problematische schulden. Schulden komen het meest voor bij minima, eenoudergezinnen, huishoudens met kinderen jonger dan 18 jaar en huishoudens met een bijstandsuitkering of een werkloosheidsuitkering. In Muntel/Vliert, de Binnenstad, West en Noord hebben naar verhouding meer huishoudens schulden dan in de andere wijken.

Meer mensen hebben studieschuld

Het soort schulden dat het meest voorkomt, is een studieschuld en/of een schuld/lening bij de bank (anders dan hypotheek). Het aandeel huishoudens met een studieschuld is in 2018 toegenomen ten opzichte van 2012. Het aandeel huishoudens met een schuld/lening bij de bank is afgenomen.

Schulden in huishoudens met minderjarige kinderen

Huishoudens met minderjarige kinderen blijken een bovengemiddelde kans te hebben op schulden. Maar zij hebben niet vaker dan andere huishoudens te maken met risicovolle of (zeer) problematische schulden.

Veel mensen met schulden hebben geen behoefte aan hulp

Slechts zeven procent van alle huishoudens met schulden ontvangt hulp bij het oplossen van hun schulden. Van de huishoudens met (zeer) problematische schulden is dat een kwart. De mensen die geen hulp ontvangen geven vooral aan dat zij geen behoefte hebben aan hulp. Zij geven aan dat zij de schuld bewust zijn aangegaan in de wetenschap dat ze genoeg verdienen om de schuld weer af te betalen. Het percentage dat het vervelend vindt om hulp te vragen, is in 2018 lager dan in 2012.

Informatie en advies

Zes procent van alle huishoudens weet niet waar ze terecht kunnen voor informatie en advies bij schulden, terwijl ze dat wel willen weten. Minima en huishoudens met schulden weten minder goed de weg naar informatie en advies. Zij geven vaker dan niet-minima en huishoudens zonder schulden aan dat ze niet weten waar ze terecht kunnen voor informatie en advies.

7.2 Gebruik schulddienstverlening

De gemeente biedt ondersteuning aan inwoners met schulden voor wie het niet lukt om dit zelf op te lossen. De ondersteuning bestaat bijvoorbeeld uit budgetbeheer, een schuldregeling of een sociale lening. De afgelopen jaren heeft de gemeente veel gedaan om inwoners met schulden beter in beeld te krijgen.

Ruim 400 mensen ingestroomd in schulddienstverlening

Wanneer inwoners in aanmerking komen voor schulddienstverlening wordt altijd eerst gestart met 'eerste hulp bij geldzaken'. Dit is een laagdrempelige voorziening waarbij inwoners in een één-op-één gesprek met iemand van de gemeente tips en adviezen krijgen om hun financiën op orde te krijgen. In sommige gevallen is deze hulp voldoende en kan een inwoner weer zelfstandig verder. Als dat niet zo is, volgt een zogenaamde 'brede intake'. In 2017 zijn ruim 400 'brede intakes' gedaan (zie tabel 10). Tijdens deze intake wordt de financiële situatie van de klant besproken aan de hand van een uitgebreide vragenlijst. Het aantal brede intakes is ten opzichte van 2015 afgenomen. Mogelijk heeft dit te maken met de inzet van 'eerste hulp bij geldzaken', waardoor mensen nog vóór de intake op weg worden geholpen en instroom in schulddienstverlening niet meer nodig is.

Tabel 10 Gebruik schulddienstverlening

	2015	2016	2017
Aantal brede intakes	608	441	417
Aantal klanten schulddienstverlening	1.981	2.276	2.321
Aantal gestarte schuldregelingen	96	121	174
Aantal trajecten budgetbeheer	1.031	1.162	1.279
Aantal trajecten langdurig beheer	85	155	323
Aantal trajecten beschermingsbewind	1.064	1.167	1.261
Aantal verstrekte sociale leningen	495	678	747

Bron: Allegro

Aantal klanten schulddienstverlening toegenomen

In 2017 had de gemeente ruim 2.300 klanten schulddienstverlening. Dit aantal is de laatste jaren toegenomen. Klanten van schulddienstverlening kunnen verschillende vormen van ondersteuning krijgen, al dan niet in combinatie. De aantallen die hierna worden genoemd kunnen dan ook niet worden opgeteld tot het totaal aantal klanten schulddienstverlening.

Ruim 1.200 trajecten voor budgetbeheer

Eén van de ondersteuningsvormen van schulddienstverlening is budgetbeheer. Bij budgetbeheer beheert de gemeente het geld van de klant en zorgt voor alle betalingen. In 2017 liepen er ruim 1.200 trajecten voor budgetbeheer. In 323 gevallen was er sprake van langdurig beheer.

Bij budgetbeheer is er sprake van een vrijwillige basis. Klanten kunnen zelf besluiten of zij hiermee willen stoppen. Bij beschermingsbewind worden de inkomsten en uitgaven van de inwoner net als bij budgetbeheer beheerd door iemand anders, maar beschermingsbewind is niet vrijwillig. Beschermingsbewind wordt opgelegd door de rechter. En de rechter beslist wanneer dit wordt opgeheven. Het aantal situaties met beschermingsbewind is tussen 2015 en 2017 toegenomen. In 2017 waren dat er 1.261.

Inhaalslag gemaakt voor instroom schuldregeling

Voor sommige klanten is het niet realistisch om hun schulden op te lossen met betalingsregelingen. In dit soort gevallen kan een schuldregeling worden ingezet. Dit betekent dat de gemeente de inkomsten en uitgaven van de klant beheert om binnen 3 jaar zoveel mogelijk schulden af te kunnen lossen. Na 3 jaar is de klant schuldenvrij. In 2017 zijn er 174 schuldregelingen gestart. Dit aantal is groter dan in 2015 en 2016. De afgelopen jaren was er een capaciteitstekort waardoor de instroom in een schuldregeling

werd beperkt. In 2017 is een extern bureau ingehuurd om een inhaalslag te maken. Daardoor ligt de instroom in 2017 een stuk hoger dan in de jaren daarvoor.

Toename sociale leningen

Voor inwoners met een laag inkomen is het (onder voorwaarden) mogelijk om een sociale lening af te sluiten met de gemeente. Het gaat om mensen die voor een aankoop of kleine rekening geen geld hebben en hiervoor niet kunnen lenen bij een bank. Bijvoorbeeld voor een nieuwe wasmachine of koelkast. Voor de sociale lening moet de inwoner rente betalen. In 2017 zijn er 747 sociale leningen afgesloten met inwoners uit 's-Hertogenbosch. Dat is meer dan de jaren ervoor.